

UIT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Institutt for psykologi – Det helsevitenskapelige fakultet

Barns deltagelse i mekling. Påvirker det samarbeidet mellom foreldrene?

Stine Moe Andersen og Tora Kaarbø

Hovedoppgave ved profesjonsstudiet i psykologi – mai 2015

Veileder: Professor Catharina E. A. Wang

Biveiledere: Førsteamanuensis Astrid Strandbu og førsteamanuensis Renee Thørnblad

Forord

Bakgrunnen for valget av temaet ”Barns deltakelse i mekling. Påvirker det samarbeidet mellom foreldrene?” har utspring i interessen for problemstillinger knyttet til barn og deres rettigheter til å bli hørt i saker som angår dem. Barns rett til å bli hørt og inkludert i prosesser som angår barna personlig, er gjenstand for ulike meninger i fagmiljøene. Gjennom deltakelse i klinisk praksis, blant annet ved Familievernkontoret i Tromsø, men også i annen praksis, har vi møtt barn som har opplevd samlivsbrudd mellom foreldrene. Ved Familievernkontoret i Tromsø har en av oss vært i praksis og gjennom denne blitt kjent med meklingsordningen som gjennomføres der. Interessen for temaet ble også vekt etter å ha hørt et engasjerende fremlegg av familieterapeut Gjertrud Jonassen ved Grenland Familievernkontor. Hun beskrev modellen «barn i mekling» på et seminar i regi av Bufetat i Tromsø i 2014. Videre har både kritiske spørsmål og interessante diskusjoner ved Familievernkontoret i Tromsø om dette temaet vært til stor inspirasjon.

Vi ønsker å takke førsteamanuensene Astrid Strandbu og Renee Thørnblad ved RKBUNord ved UiT Norges arktiske universitet som har vært våre biveiledere. Som prosjektansvarlige for «høring av barn i mekling» har de gitt oss mulighet til å kunne skrive denne hovedoppgaven på bakgrunn av deres datasett. Videre vil vi takke dem for bistand i utforming av problemstillingene og for gode råd når det gjelder passende litteratur.

Vi ønsker også å takke førstelektor Bjørn Helge Handegård også ved RKBUNord som har vært til god hjelp når det gjelder veiledning og gjennomgang av statistiske analyser og resultatdelen. Hans fleksibilitet og ord som «her er i gården er ingen spørsmål dumme» har både gitt oss motivasjon og tro på at vi ville komme i mål.

Vi vil også takke vår hovedveileder professor Catharina E. A. Wang for gjennomlesning, for innspill og alltid gode råd.

Utformingen av oppgaven, litteratursøk og tolkning av resultatene har vi gjennomført selv.

UiT / NORGES ARKTISKE
UNIVERSITET

Barns deltagelse i mekling.

Påvirker det samarbeidet mellom foreldrene?

PSY - 2901

Stine Moe Andersen og Tora Kaarbø

Veileder: Professor Catharina E. A. Wang

Biveiledere: Førsteamanuensis Astrid Strandbu og førsteamanuensis
Renee Thørnblad

Hovedoppgave for graden cand. psychol.

Institutt for psykologi

Det helsevitenskapelige fakultet

UiT Norges Arktiske Universitet

Mai 2015

Sammendrag

Formålet med oppgaven var å undersøke om barns deltagelse i mekling påvirker samarbeidet mellom foreldrene, sett ut ifra foreldrenes opplevelse. Vi ønsket også å undersøke om samarbeidet mellom foreldrene påvirkes ulikt ut ifra om det mekles etter ekteskapsloven, barneloven (samboende i brudd eller tvist om foreldreansvar). Videre ble foreldre og meklers vurdering av konfliktnivået sammenlignet. Undersøkelsen er basert på kvantitativ data fra forskningsprosjektet ”Høring av barn i mekling” som gjennomføres ved RKBU-Nord. Det ble ikke funnet noen signifikant assosiasjon mellom barns deltakelse og samarbeid mellom foreldrene. Som forventet var konfliktnivået ved mekling etter barneloven (tvist om foreldreansvar) signifikant høyere enn ved de andre to meklingstypene. Videre fant vi at mekler vurderte konfliktnivået som signifikant lavere enn foreldrene selv ved evalueringssamtalen etter seks måneder. Til tross for at det ikke ble funnet en signifikant forskjell ved barns deltagelse og foreldresamarbeidet, rapporterer en stor andel at det hadde en positiv betydning for samarbeidet. Det er et behov for økt kunnskap om forhold som kan bidra til et bedre samarbeid og redusert konfliktnivå mellom foreldre. Barns rettigheter har de senere årene fått økt oppmerksomhet, og det er grunn til å anta at det etter hvert vil implementeres en norm om barns deltagelse, uavhengig av om dette påvirker foreldresamarbeidet.

Nøkkelord: Barneinkluderende mekling, barns rettigheter, foreldrekonflikter, foreldresamarbeid, mekling.

Innledning

Familiestrukturen er i endring og stadig flere barn opplever brudd mellom foreldrene (Nilsen, Skipstein & Gustavson, 2012). Endringen i familiestrukturen kan blant annet tilskrives flere samfunnsmessige forandringer som har skjedd de siste tiårene. Kvinner og menn er i større grad blitt mer økonomisk uavhengig av hverandre og gjennom statlige støtteordninger er det i dag tilrettelagt for at man kan leve som enslig forsørger (Tjersland, 1992). Endringen i familiestrukturen har ført til økt interesse og fokus på hvordan barn påvirkes av brudd mellom foreldrene (Rød, Ekeland & Thuen, 2008). Frem til 1970- tallet var det vanlig at mor fikk den daglige omsorgen, og det var ikke uvanlig at fedre i bruddsituasjonen hadde liten kontakt med sine barn. Begrunnelsen var at man mente det var skadelig for barn å vokse opp i to hjem (Tjersland, 1992). I dag tenker man annerledes omkring dette.

Det er dokumentert gjennom studier at konflikter mellom foreldrene i etterkant av et brudd kan være skadelig for barn (Cummings & Davies, 2002). Denne kunnskapen medførte blant annet at det i Norge i 1993 ble innført en obligatorisk meklingsordning for gifte foreldre (Gulbrandsen, 2013). I 2007 ble ordningen innført også for samboende foreldre. Formålet med meklingen er først og fremst at foreldrene gjennom en skriftlig avtale skal bli enige om foreldreansvaret og om fast bosted. Meklingsordningen innebærer at alle foreldre, både gifte (mekling ut i fra ekteskapsloven § 26) og samboende i brudd (mekling etter barneloven § 51 tredje ledd) med barn under 16 år, er pliktig til å møte til en obligatorisk meklingsstund. Videre må foreldrene som ønsker å reise sak for retten om foreldreansvar, fast bosted eller samvær møte til en obligatorisk meklingsstund (barneloven § 51 første ledd).

Et relevant spørsmål er hvilken effekt meklingsordningen har på konfliktnivået og foreldresamarbeidet. Det er utført lite forskning på effekten av meklingsordningen (Nilsen et al., 2012). Manglende forskning innenfor feltet kan blant annet skyldes at det er store variasjoner i hvordan mekling utføres og at det kan være etiske dilemmaer forbundet med å undersøke dette. Dette gjør det vanskelig å generalisere de funn som foreligger (Nilsen et al., 2012). Man kan likevel trekke den slutning at et flertall av foreldrene – det vil si de som har et lavere konfliktnivå - profitterer best på ordningen ved at de kommer frem til en avtale (Ådnes, Haugen, Jensberg, Husum & Rantalaiho, 2011b).

Modeller som inkluderer barn i mekling, har etter hvert fått mer oppmerksomhet. Slike modeller varierer, både i forhold til hvordan de inkluderer barn i meklingen og hvilket rasjonale som ligger bak (Gulbrandsen & Tjersland, 2010b). Det har blant annet blitt hevdet

at barn bør inkluderes i prosessen på grunn av deres rett til å bli hørt, og fordi det kan gi barnet en mulighet til å sortere tanker og følelser relatert til bruddet mellom foreldrene. Studier viser at det kan ha negativ effekt for barn som ikke får mulighet til å ytre seg eller får for liten informasjon om prosessen (Kelly, 2002). I denne studien ønsker vi imidlertid å fokusere på hvordan foreldrene opplever det å ha med barn i mekling og hvordan dette påvirker deres samarbeid. Økt kunnskap om hvordan inkludering av barn i mekling påvirker samarbeidet mellom foreldrene vil også generelt sett være nyttig for meklingsordningen. Meklingens hovedmål er nettopp å sørge for at foreldrene kommer frem til en avtale og gjennom dette bidra til å redusere videre konflikter som gjelder spørsmålet om bosted og samvær. Dersom det viser seg at det å inkludere barn i mekling kan bidra positivt til samarbeidet mellom foreldrene, vil dette kunne styrke meklingsordningens formål i forhold til å komme frem til en avtale, og derav kunne forebygge videre konflikt. Videre ønsker vi å undersøke om inkludering av barn påvirker samarbeidet ut ifra om det mekles etter ekteskapsloven (gifte foreldre) eller barneloven (samboende foreldre og foreldre som går til retten). Dette kan bidra til økt kunnskap om inkludering av barn i mekling er like nyttig i alle typer saker eller om det har best effekt på samarbeidet i noen typer saker.

Mekling i et historisk perspektiv

Mekling er en prosess hvor to eller flere parter søker å løse en konflikt eller tvist med bistand fra en tredjeperson (Bernt, 2014). Fenomenet mekling har åpenbart en lang forhistorie, mens mekling i relasjon til skilsmisse og samlivsbrudd, er et nyere fenomen (Ekeland, 2010). Denne meklingsordningen har blant annet sin bakgrunn i samfunnsmessige forandringer, spesielt i den vestlige del av verden, kjennetegnet ved et økende antall skilsmisser, flere brudd etter samboerskap og hyppige foreldrekonflikter (Gulbrandsen & Tjersland, 2010b). I et historisk perspektiv har meklingsordningen gjennomgått forandringer både når det gjelder fokus og struktur. På 1970- tallet skiftet fokus fra å omhandle gjenforening av foreldrene til hvordan foreldrene skulle praktisere foreldreskapet etter skilsmisse. En annen milepæl i meklingsordningens historie var skiftet fra å være saks- og problemfokuseret, til i større grad å innlemme andre aspekter ved et brudd, slik som emosjoner og holdninger (Borren & Helland, 2013). I meklingslitteraturen har dette skiftet ført til økt interesse for temaer, slik som reaksjonsmåter som hindrer meklingsprosessen, rom for å uttrykke følelser, bekreftelse av følelsesmessige reaksjoner, å bygge tillit og å endre interaksjon fra maktbruk til åpenhet og respekt (Gulbrandsen, 2013).

Tidligere fulgte gjerne mekler en forhåndsbestemt struktur i meklingsprosessen, mens

det i dag eksisterer en rekke ulike meklingsmodeller. Studier viser store variasjoner i hvordan meklingsordningen praktiseres (Ekeland, 2010). Variasjonene kan også være positiv i den forstand at det reflekterer en individuelt tilpasset prosess for den enkelte sak.

Meklingsordningen slik den er i dag har også gjennomgått endringer i form av antallet timer. I 2007 skjedde det en endring i meklingsordningen der antallet obligatoriske meklings timer ble redusert fra 3 timer til 1 time. Timetilbudet ut over dette ble imidlertid økt fra 4 til 7 timer. Frem til 2007 var det kun gifte foreldre med barn under 16 år som var lovpålagt å møte til meklings. I 2007 skjedde det en endring i forhold til dette, da også samboere i brudd, med barn under 16 år, ble lovpålagt å møte til en obligatorisk meklings time (Jensberg, Ådnanes, Haugen, Rantalaiho & Husum, 2012).

Meklingsordningen i Norge. Et konfliktforebyggende tiltak

Mekling ved skilsmisse og etter samboerbrudd mellom foreldre, praktiseres i flere land, men er vanligvis et frivillig tilbud og et alternativ til en rettslig prosess. Norge er i dag det eneste landet i verden der det er lovpålagt at foreldre med barn under 16 år, både samboende og gifte, må møte til en obligatorisk meklings time (Nilsen et al., 2012). Også foreldre som skal føre sak for domstolen om hvor barna skal bo fast og i saker om samvær (foreldretvister), må møte til en obligatorisk meklings time. Foreldrene er pliktig til å møte til meklings sammen, men i noen tilfeller kan mekler avgjøre at foreldrene møter til separat meklings (Forskrift om meklings etter ekteskapsloven og barneloven § 7). Meklings utøves i dag ved alle familievernkontorer i Norge, men også av andre meklere med egen bevilling. Meklingen skal reflektere hva som er til det beste for barnet. Videre følger det av barnelovens bestemmelser at barnet har rett til å bli hørt. Det følger av meklingsforskriften at mekler har plikt til å ha fokus på barnet, samt informere foreldrene om barns rett til å bli hørt. Etter den første obligatoriske meklings timen mottar foreldrene en meklingsattest. En slik attest er blant annet nødvendig for å få separasjonsbevilling. Meklingsattesten er gyldig i seks måneder. Dette innebærer at dersom man velger å ta saken til retten ut over denne perioden, må det mekles på nytt. Dersom meklingsprosessen fører til at foreldrene blir enige, vil dette ofte skape mer ro rundt barnet enn i de tilfeller der foreldrene velger å gjennomføre en tidkrevende rettsprosess.

Tall fra Statistisk sentralbyrå (2014) viste at det i 2013 ble utført 19 600 meklings i Norge. Av disse ble 16 233 utført ved familievernkontorene og 3 394 av eksterne meklere. Av det totale antallet meklings, ble 6 684 utført etter ekteskapsloven, 6 187 ved samboende i brudd, 6 723 etter barneloven og 33 meklings etter tilbakesendelse fra retten (retten vurderte

at meklingsattesten ikke var gyldig for å kunne reise sak for domstolen). Fra 2012 til 2013 er antallet meklinger redusert med cirka fire prosent. Videre viste tallene til en økning på varigheten per sak, regnet i antall timer. Økningen skyldes trolig at det skjedde en endring i meklingsordningens totale timetilbud og at samboere i brudd med barn under 16 år ble lovpålagt å møte til mekling i 2007.

Foreldresamarbeidet etter brudd

Et samlivsbrudd innebærer blant annet en avslutning på foreldrenes parforhold og den vanligvis felles samhandlingen når det gjelder foreldreskapet. Ved bruddet skal foreldreskapet fortsatt bestå, men utøves på en annen måte. Dette fordrer at foreldrene klarer å samarbeide på en hensiktsmessig måte. For mange foreldre byr dette på store utfordringer, da samlivsbruddet i seg selv øker risikoen for konflikter (Helskog, Lærum & Myrvik, 2011). I et intervju med Helskog et al., (2011) hevder Moxnes at klimaet i parforholdet i forkant av bruddet har stor betydning for hvordan det videre samarbeidet mellom foreldrene vil være. Foreldre som tidligere har hatt et parforhold preget av et godt samarbeid, vil som regel kunne samarbeide godt også i etterkant av bruddet. Til tross for dette vil mange av foreldrene i etterkant av bruddet oppleve konflikter med den andre parten. Hvilke faktorer som gjør at foreldre kommer i konflikt med hverandre etter samlivsbruddet og dermed vanskeliggjør det videre foreldresamarbeidet, er av interesse innenfor forskningsfeltet. Som regel handler konfliktene om forhold relatert til barna, slik som bosted, samvær og barnebidrag. Imidlertid kan pågående konflikter også ha utgangspunkt i tidligere problemer i parforholdet (Rød et al., 2008). Forskning viser at faktorer slik som årsaken til bruddet, følelser relatert til opplevelsen av bruddet og hvor i prosessen man står i forhold til hverandre ved bruddet, vil kunne påvirke det videre samarbeidet (Helskog et al., 2011).

Tiden rundt og i etterkant av samlivsbruddet, vil for mange være en periode som vekker ulike emosjoner, slik som sinne, tristhet, skyld, anger, lettelse og kanskje et håp om bedring (Sbarra & Emery, 2005). Bruddet fører til strukturelle endringer i familiesystemet og kan være en stor emosjonell belastning for de involverte (Whiteside, 1998). Foreldrene kan oppfatte og oppleve samlivsbruddet forskjellig. Den ene parten kan for eksempel ha forberedt seg på og vært motivert til å akseptere endringene som bruddet medfører, mens den andre parten viser motstand mot forandringene (Marguiles & Luchow, 1992). I følge Somary og Emery (1991) gir forskning støtte for at følelser som rasjonelt og emosjonelt sinne, ofte forekommer i mekling. Dette kan prege det videre samarbeidet mellom foreldrene. De beskriver rasjonelt sinne som en reaksjon på en reell og truende omstendighet, for eksempel at

bruddet fører til endring i kontakt med barna. Emosjonelt sinne dreier seg på den andre siden om den psykologiske smerten ved samlivsbruddet. Dette kan dreie seg om at familielivet ikke ble slik som man hadde sett for seg, ambivalens over om avgjørelsen om å gå fra hverandre var riktig, og/eller et ønske om å såre og krenke den andre. Emosjonelt sinne kan være psykologisk adaptivt for foreldrene ved at det kan føre til en større emosjonell distanse mellom dem. Det kan imidlertid vanskeliggjøre meklingsprosessen dersom foreldrene ikke klarer å opprettholde et objektivt og konstruktivt perspektiv – noe som er nødvendig for en felles tilfredsstillende avtale (Somary & Emery, 1991).

En studie viser til at i 75 prosent av alle samlivsbrudd, er det kvinner som initierer ønsket om å avslutte forholdet (Helskog et al., 2011). Avgjørelsen er i de fleste av tilfellene ikke fattet impulsivt, men er ofte et resultat av en langvarig og gjennomtenkt prosess. For den andre parten vil det kunne oppleves som et sjokk når den andre ønsker seg ut av forholdet. I praksis vil dette kunne medføre at den ene befinner seg et sted i prosessen hvor man er opptatt av egen selvrettferd og ønsker å gå videre, mens den andre befinner seg et sted i prosessen preget av bitterhet og sårhet relatert til bruddet. Moxnes (intervju med Helskog et al., 2011) viser til at det er viktig at parten som initierte bruddet, er bevisst på en slik diskrepans. Dersom dette ikke blir tatt hensyn til, vil risikoen for videre konflikter kunne øke.

I studien til Gulbrandsen (2013) ble karakteristika ved foreldrekonflikten i meklingen undersøkt. Resultatene viste at samtaler mellom foreldre i høy konflikt ofte bærer preg av hyppige endringer i tema, hyppige avbrytelser av hverandre og et generelt høyt emosjonelt trykk. Denne gruppen viste ofte mindre anerkjennelse ovenfor hverandre og utøvde mer angrep og forsvar mot hverandre i samtalene. Gruppen av foreldre karakterisert av et lavere konfliktnivå, kommuniserte sammen på en mer utfyllende måte. Fokuset i samtalene var i større grad rettet mot barna og det var i større grad rom for å uttrykke følelser.

I studien ble det identifisert flere årsaker ved selve bruddet som kunne øke risikoen for videre konflikter mellom foreldrene. Blant annet fant man at det forekommer økt risiko for videre konflikter i de tilfeller der den ene parten ikke aksepterer bruddet samt i tilfeller der den ene part føler seg krenket av måten bruddet skjedde på. Andre situasjoner relatert til økt risiko for konflikt, er i de tilfeller der den ene part bekymrer seg for omsorgssvikt hos den andre, tilfeller der den ene forelder er bekymret over den andres innlevelse i barna og den andre synes parten er oversensitiv som bekymrer seg for dette.

Videre finnes det andre aspekter som karakteriserer overgangen fra et parforhold til en forelderrolle som kan gi grobunn for konflikter. Et parforhold er ofte preget av en gjensidig lojalitetsfølelse mellom partene, der forhold som angår forholdets privatliv vernes om av

begge parter. I etterkant av bruddet kan denne følelsen ofte opphøre. Partene kan begi seg ut på en «kollektiv» betraktning av den andre – gjennom å snakke om hendelser i nåtid og fortid – med andre bekjente. Dette kan trolig oppleves som et svik for den andre og gi grobunn til at man gjennom diskusjon med utenforstående ser den andre og dens handlinger i et nytt lys (Helskog et al., 2011).

Konfliktene vil for de aller fleste opphøre etterhvert som tiden går og bruddet kommer på avstand. I en studie rapporterte 56 prosent av foreldrene som ikke hadde den daglige omsorgen for sine barn, at de i etterkant av bruddet hadde store konflikter med den andre forelderen, og én av tre rapporterte at de seks år etter bruddet fortsatt var i konflikt med den andre parten (Thuen, 2004).

Foreldrekonflikter: en definisjon

Ekeland definerer konflikt som:

Vi kan snakke om konflikt når forskjeller mellom mennesker som er avhengig av hverandre, oppleves som truende og uforenelige i forhold til egne behov og interesser og når det skapes spenninger og følelser fordi en av partene opplever at den ene benytter makt for å påvirke situasjonen til sin egen fordel (2004, s.88).

Dette er en definisjon som omtaler konflikt på et generelt nivå, og som ikke spesifikt er knyttet til foreldrekonflikter. Definisjonen kan imidlertid benyttes i konteksten av et samlivsbrudd, basert på den enkeltes parts subjektive involvering i konflikten. Vi har i forhold til foreldrekonflikter valgt å benytte en definisjon som er mer beskrivende i sin natur og som innbefatter flere ulike aspekter. Denne kan også benyttes i en forståelse av foreldrekonflikters effekt på barn. I den sammenheng viser vi til en rapport av Borren og Helland (2013) som definerer foreldrekonflikter langs fem beskrivende dimensjoner. Det første er hyppighet, det andre er konfliktens natur, det tredje er dens art, det fjerde er dets innhold, det femte er dens problemløsning av konflikten og det sjette hvor kronisk konflikten er. Hva slags konsekvenser konfliktene vil ha for barn som er involverte, avhenger av hvor foreldene er på disse dimensjonene.

Konsekvenser av foreldrekonflikter for barn

Foreldrekonflikters negative effekt på barns utvikling er godt dokumentert (Cummings & Davies, 2002). Flere studier viser til at eksponering av konflikter kan være skadelig for barn, men at ikke alle barn utvikler tilpasningsvansker som følge av slik eksponering. Nyere forskning på konflikters negative effekter har undersøkt hvilke potensielle mekanismer, eller

prosesser, som bidrar til barns tilpasningsforstyrrelser (Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey & Cummings, 2006).

Konflikter forekommer i en familiekontekst og konflikters innvirkning på barnet vil også være relatert til en kombinasjon av faktorer, både i og utenfor familien. Karakteristikk ved barnet som kjønn, personlighet og temperament, kontekstuelle faktorer som tidligere eksponering, konfliktens innhold og uttrykksform, samt barnets responser antas å påvirke deres reaksjoner (Cummings & Davies, 2002). Dette indikerer at både kjennetegn ved konflikten, samt beskyttelses- og risikofaktorer ved barnet og familien, kan ha innvirkning på om barnet vil utvikle problemer (El-Sheik & Harger, 2001).

Konflikter og meningsforskjeller vil normalt forekomme i de fleste familier, og eksponering til konflikter behøver ikke nødvendigvis å være skadelig for barn. Konflikter som er konstruktive, vil for eksempel kunne være sunt og lærerikt for barn å oppleve. Ved å observere hvordan voksne løser konflikter, kan barn bli i bedre stand til senere å kunne håndtere egne konflikter og konfrontasjoner på en hensiktsmessig måte. Således kan konstruktive konflikter fremme utviklingen av problemløsning- og mestringsstrategier hos barn (Grych & Fincham, 1990).

Foreldrekonflikter antas å indirekte å kunne berøre barns fungering gjennom den affektive kvaliteten på foreldre-barn forholdet (Kelly, 2000). Konflikter kan være en emosjonell belastning for foreldrene og dette kan bidra til at deres evne til å møte barnets emosjonelle behov svekkes. Dette kan igjen påvirke tilknytningsforholdet mellom barnet og foreldrene. Videre kan foreldrenes oppdragelsesstil berøres som følge av konfliktene, og medføre at inkonsistente regler, forventinger og responser til barnets atferd oppstår (Fincham, Grych & Osborne, 1994). Relativt sterk empirisk støtte for slike indirekte effekter, har her blitt funnet (Davies, Harold, Goeke-Morey, Marcie & Cummings, 2002).

Det eksisterer flere betydningsfulle teorier om hvordan konflikter direkte påvirker barn. Innenfor sosial læringsteori fremheves det at barn som observerer konflikter mellom foreldre, utvikler kunnskap og antagelser om hvilke atferdsresponser som lønner seg eller er effektive innenfor en bestemt kontekst (Grych & Fincham, 1990). I følge dette perspektivet, kan barnet lære at eksempelvis aggresjon er en akseptabel måte å løse konflikter på, og dermed imitere denne type atferd i interaksjon med andre.

Foreldrekonflikter vil kunne medføre økt fysiologisk aktivering hos barn (Koss et al., 2013). Grysch og Fincham (1990) viser til forskning som indikerer at konflikter virker stressinduserende for de fleste barn, og at barn helt ned i ett- til toårsalderen reagerer med stress og uro (eng: distress) når de eksponeres for destruktive konflikter. Forskning over flere

tiår har vist at dette igangsetter både kognitive, emosjonelle, atferdsmessige og fysiologiske prosesser hos barnet. Barns håndtering av potensielle stressorer og regulering av emosjoner antas å bedres i takt med barnets utvikling (Goeke-Morey, Papp & Cummings, 2013).

Imidlertid antas det at barn som utsettes for destruktive konflikter over tid, reagerer mer intenst på fremtidige konflikter (sensitiviseringshypotesen) (Cummings & Davies, 1996).

To av hovedteoriene som forsøker å redegjøre for barns responser til konflikter, fremhever at barn ikke bare reagerer på selve eksponeringen til konflikter, men den betydning som konflikten har for barnet selv og familiens velbefinnende (Cummings, Goeke-Morey & Papp, 2009). I Grych og Finchams (1990) kognitive-kontekstuelle modell vektlegges det at barns responser til konflikter primært oppstår ut ifra deres kognitive vurdering. I følge dette perspektivet vurderer barn hvorvidt konflikten fremstår som en trussel for familien eller egen velbefinnende, hvem som er ansvarlig for konflikten og hvordan det vil være hensiktsmessig å reagere. Disse vurderingene virker inn på hvordan de påvirkes og responderer atferdsmessig og emosjonelt. Emosjoner konseptualiseres i denne sammenheng som den primære respons på konflikter, som deretter påvirker den kognitive prosesseringen av situasjonen. Hvilke vurderinger som foretas vil være påvirket av barnets utviklingsnivå. Man antar at yngre barn reagerer med en høyere grad av affektive responser i møte med konflikter, mens eldre barn i større grad påvirkes ut ifra deres kognitive prosessering av konflikten (Rhoades, 2008).

Hypotesen om emosjonell trygghet (Davies & Cummings, 1994) har mange likhetstrekk med den kognitive-kontekstuelle modellen, men legger større vekt på at opprettholdelse av emosjonell trygghet er et sentralt mål for barnet, noe som regulerer, organiserer og motiverer barnets responser i møte med konflikter (Goeke-Morey et al., 2013). Emosjonell trygghet omhandler en vurdering av at familiebåndene er positive og stabile, og at familien forventes å være responderende til barnets behov, selv når konflikter oppstår. Davies og Cummings (1994) mener at barns emosjonelle trygghet ikke bare oppstår ut i fra tilknytningsbåndet mellom barnet og omsorgspersonene, men også er et resultat av kvaliteten på foreldreforholdet. På samme måte som omsorgsgiver kan virke som en trygg base for barnet, vil familien kunne være en kilde til trygghet, stabilitet og beskyttelse. Dersom barnet opplever at deres emosjonelle trygghet er i fare, setter dette i gang både kognitive representasjoner (vurdering av familiens trygghet), atferdsmessige tendenser (involvering eller unngåelse) og forhøyet emosjonell reaktivitet hos barnet (Davies & Cummings, 1994).

Samlivsbrudds påvirkning på barn

Hvordan samlivsbrudd påvirker barn, har i flere tiår vært et studert emne (Rogers,

2004). Flere studier har funnet at barn som opplever samlivsbrudd viser signifikante forskjeller på flere psykososiale mål, sammenlignet med barn som vokser opp i intakte familier. Som gruppe kommer barna dårligere ut på mål som skoleprestasjon, atferd og psykologisk tilpasning, selvfølelse og mellom-personlige forhold (Amato & Keith, 1991; Amato, 2001a; Reifman, Villa, Amans, Rethinam & Telesca, 2001; Kelly, 2000). Studiene viser at økt risiko for utvikling av psykososiale problemer generelt er lik for både gutter og jenter, og uavhengig av alder (Amato, 2001). Imidlertid er forskjellene mellom gruppene relativt små, med store individuelle variasjoner innad i gruppene (Amato & Keith, 1991; Amato, 2001a). Majoriteten av barn og unge som gjennomgår samlivsbrudd tilpasser seg derfor både sosialt og psykologisk til denne forandringen. I en norsk studie av Breivik og Olweus (2006) undersøkte man hvordan barn i Norge tilpasser seg samlivsbrudd. Resultatene var i tråd med det som har blitt dokumentert i amerikanske studier; til tross for at Norge har bedre sosiale ordninger for enslige forsørgere. Funn som dette indikerer at samlivsbrudd kan gi negative konsekvenser for barn, uavhengig av samfunnsmessige forhold.

Samlivsbruddet mellom foreldrene oppleves ofte av barna som en prosess preget av tilpasning til en ny familiestruktur, uten en klar start og en klar slutt (Barneombudet, 2012). Denne prosessen fører normalt til flere endringer, og hvordan barn tilpasser seg overgangen vil avhenge av flere forhold (Amato, 2010). Forskning har forsøkt å redegjøre for hvilke risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer som har betydning for barns tilpasning etter samlivsbrudd. Risikofaktorer som ofte blir nevnt er: tap av kontakt med en av foreldrene, tilpasningsvansker hos forelderen som har hovedansvaret, konflikter mellom foreldrene, økonomiske vansker og stressende livshendelser (Amato, 1993).

I følge Amato (1993) er det foreldrenes grad av konfliktnivå som i størst grad synes å forklare barns tilpasning til samlivsbruddet. I de tilfeller der foreldrene har et høyt konfliktnivå i forkant av bruddet, vil samlivsbruddet kunne medføre en bedring for barn dersom konflikten avtar etter bruddet (Amato, 2001b). I familier med et lavt konfliktnivå, kan imidlertid samlivsbruddet være en uventet og uforklarlig hendelse som medfører etterfølgende tilpasningsproblemer (Amato, 2001b). For noen barn vil bruddet være starten på eller opprettholdelsen av konflikter mellom foreldre. Vedvarende konflikter som omhandler barnet, konflikter som oppleves truende og der barn trekkes inn i konflikten, oppleves spesielt belastende (Hetherington, 2003; Kelly, 2000).

Det er en økende enighet om at familieomgivelsene spiller en sentral rolle for barns tilpasning etter et samlivsbrudd. Spesielt er et støttende forhold med en nær omsorgsperson og kvaliteten på foreldreomsorgen en viktig beskyttende faktor for barns tilpasning

(Hetherington & Stanley-Hagan, 1999). Vedvarende kontakt med begge foreldrene etter samlivsbruddet vil være et gode for de fleste barn. I de tilfeller der det foreligger et høyt konfliktnivå som påvirker foreldrenes omsorgsevne, kan imidlertid dette være en belastning for barn (Gulbrandsen, 2013).

Barns utvikling og forståelse av samlivsbrudd

Hvordan barn og unge berøres av samlivsbrudd og konflikter mellom foreldrene, avhenger også av deres utviklingspsykologiske stadium (Nilsen et al., 2012). Barns forståelsesevne og reaksjonsmønster forandrer seg over tid som et resultat av deres utviklende kognitive kapasitet og erfaringer (Leon, 2003). Barns reaksjoner til samlivsbruddet varierer med faktorer som blant annet barnets alder, barnets kunnskap om foreldrenes problemer og deres antagelse om egen familie. Mange barn og unge er lite følelsesmessig forberedt på foreldrenes brudd, og den innledende perioden etter samlivsbruddet vil for de fleste barn oppleves som stressende (Kelly, 2003). Spennet for hva som er normalt når det gjelder de umiddelbare reaksjonene er stort, og mange barn viser reaksjoner som sinne, fortvilelse og tristhet når foreldrene velger å gå fra hverandre (Barneombudet, 2012). Hos de fleste barn vil slike reaksjoner generelt bli mindre eller forsvinne i løpet av en ett til to årsperiode (Kelly, 2003). Noen vil imidlertid kunne utvikle vedvarende tilpasningsvansker etter denne tiden, mens andre som tilsynelatende har tilpasset seg bra i starten, på et senere tidspunkt utvikler problemer (Hetherington, 2003).

Basert på Piagets modell om barns utvikling følger barnet fire utviklingsperioder med økende grad av kompleks og abstrakt tenkning (Siegler, DeLoache & Eisenberg, 2011). Barn i alderen null til to år (den sensorimotoriske perioden) har et begrenset vokabular som medfører at de i mindre grad har en mulighet til å uttrykke seg verbalt. Barn i denne aldersgruppen reagerer på brudd gjennom endring av atferd. Atferdsendringer kan enten være utagerende atferd eller at barnet trekker seg tilbake og blir stille. Det er heller ikke uvanlig at små barns reaksjoner på samlivsbrudd kan arte seg gjennom fysiske symptomer, slik som blant annet magevondt (Størksen, 2008). Barns tenkning i alderen to til syv år (den preoperasjonelle perioden) er ofte preget av å være egosentrisk. Som en konsekvens av deres begrensede evne til å ta andres perspektiv, vil barn i denne alderen ofte oppfatte og tolke andres atferd som et resultat av sin egen atferd (Schwartz, 1992). Dette kan medføre at yngre barn tror at de er årsaken til at foreldrene velger å gå fra hverandre (Leon, 2003) og sådan tror at de gjennom å endre egen atferd kan endre andres atferd. Ut ifra det utviklingsmessige nivået til barn i denne alderen, vil barns begrensede evne til å tenke i fortid og fremtid

(Schwartz, 1992) kunne medføre at barnet opplever bruddet mellom foreldrene som en isolert hendelse. Yngre barn kan derfor få skyldfølelse, de kan misforstå foreldrenes følelser og motiver og de kan være redd for å bli forlatt (Hetherington, Stanley-Hagan & Anderson, 1989).

Barn i alderen syv til tolv år (den konkretoperasjonelle perioden) forstår ofte konkrete detaljer ved foreldrenes brudd, men kan ha vanskeligheter med å forstå sammenhengen mellom de ulike detaljene. I denne perioden blir barn i større grad i stand til å ta andres perspektiv og vil derfor kunne skille egen atferd fra foreldrenes brudd. Også eldre barn og ungdom viser emosjonelle reaksjoner i form av tristhet, sinne, frustrasjon og fortvilelse når de får kjennskap til foreldrenes brudd, men de har ofte et større handlingsrepertoar som kan tilskrives at deres kognitive utvikling er mer kompleks og at de har mer livserfaring. Man har også funnet kjønnsforskjeller i hvordan barn og ungdom reagerer på samlivsbrudd, der gutter ofte gir eksplisitt uttrykk, mens jenter reagerer med å bli stille og tilbaketrukket (Schwartz, 1992).

Effekten av mekling

Det foreligger lite forskning utført på effekten av mekling, både i Norge og i andre land. Utfordringen i å utføre studier på dette feltet kan blant annet tilskrives at det eksisterer store variasjoner i hvordan meklingen blir utført på (Gulbrandsen & Tjersland, 2010b), samt at det er vanskelig å kunne sammenligne foreldrepar som gjennomgår mekling med foreldrepar som ikke gjør det. Videre kan det være vanskelig å sammenligne norske studier med studier utført fra andre land, der meklingsprosessen ikke nødvendigvis gjenspeiler norsk praksis (Nilsen et al., 2012). Felles for de fleste studiene som undersøker effekten av mekling, er at det i 50-80 prosent av sakene oppnås enighet mellom partene (Ekeland, 2010). Avtaleinngåelse i meklingen har ofte blitt brukt som mål på effekten av mekling (Ådnanes, Haugen, Jensberg, Rantalaiho & Husum, 2011a). Studier har også vist til at mekling, sammenlignet med rettslige prosesser, bidrar til inngåelse av flere avtaler, skaper bedre kommunikasjon og samarbeid og større involvering hos begge foreldrene (Gulbrandsen & Tjersland, 2010a). Når det gjelder foreldrenes tilfredshet over avtalene som inngås, viser undersøkelser at de fleste foreldrene i utgangspunktet er fornøyd med samværsavtalene. Jevne (2001) viser til en undersøkelse der 76 prosent av fedrene og 67 prosent av mødrene var fornøyd med samværsordningen. Det har også blitt utført studier som mer spesifikt undersøker hvilke aspekter ved meklingen som påvirker evalueringen av meklingen, for eksempel hvorvidt passivitet eller aktivitet fra meklers side påvirker utfallet av meklingen.

Disse studiene viser at i de sakene der mekleren var mer aktiv i prosessen, ble det oppnådd større enighet mellom partene, sammenlignet med når mekler var distansert, upersonlig og ikke-utfordrende (Ekeland, 2010).

Til tross for at en stor andel av foreldrene som møter til mekling kommer frem til en enighet og en avtale, er sannsynligheten for at en avtale inngås avhengig av konfliktnivået mellom partene. En studie fra Sintef (Ådnanes et al., 2011b) viser at i saker der foreldre kom til mekling etter ekteskap- og samboerbrudd, kom man frem til en enighet i henholdsvis 88 prosent og 82 prosent av sakene. I saker som skulle for domstolen, kom man frem til enighet i 39 prosent av sakene. Studien undersøkte også hvilke konflikttema som påvirker om foreldrene kommer frem til en avtale eller ikke. I foreldretvister der en skriftlig avtale ikke ble inngått, var det særlig høy grad av konflikt rundt temaer som samvær, kommunikasjon om barnet og barnets behov og ønsker.

Meklerne oppmuntrer ofte foreldrene til å ta i bruk flere timer utover den obligatoriske meklingstimen. Tall fra 2010 viser imidlertid til at 73 prosent av meklingene ble avsluttet etter bare en times obligatorisk mekling (Ådnanes et al., 2011b). Studier har vist at høykonfliktsaker kan profitere av flere timer utover den obligatoriske meklingstimen. Dette kan føre til en reduksjon i konfliktnivået og dermed bidra til et bedre samarbeid mellom foreldrene (Jensberg et al., 2012). Midlertidige avtaler, det vil si avtaler som skal vare inntil videre og der tidspunkt for evaluering av avtalen blir fastsatt ved avtaleinngåelsen, kan være lettere å inngå og medføre at det senere blir enklere å komme frem til en fast avtale.

Alternative meklingsordninger: Barnefokusert og barneinkluderende mekling

En rekke studier viser til at mekling kan bidra til å bedre kommunikasjonen mellom foreldrene, og at flere oppnår enighet om avtaler som følge av dette (Gulbrandsen & Tjersland, 2010; Ekeland, 2010). Imidlertid fremgår det at i de sakene der det virkelig foreligger behov for mekling, rapporteres det paradoksalt nok om mindre nytte av meklingen (Ekeland, 2010). Meklingsfeltet er derfor i stadig utvikling, og man ønsker både å forbedre tilbudet og forebygge videre negative konsekvenser av samlivsbruddet for de involverte. Med et sterkere fokus på barns rettigheter, har man de siste årene valgt nye modeller der barn inkluderes i meklingsprosessen, men der modellene for hvordan dette i praksis gjennomføres er forskjellig.

Når det gjelder et fokus på barns beste i meklingstimen, viser en undersøkelse utført av Ådnanes et al., (2011a) at cirka 60 prosent av meklerne svarte at de i samtalene i stor grad snakket med foreldrene om hva som ville være til barns beste og at 32 prosent svarte at de i

noen grad hadde dette som tema. I undersøkelsen fremkom det at meklerne opplevde det som lettere å snakke med foreldrene om barns beste på et generelt grunnlag, men at meklerne opplevde det som vanskeligere å snakke om det konkrete barnet i den gitte saken. Meklerne forklarte at dette var relatert til manglende tid og mangelfull kjennskap til det enkelte barn.

Avgjørelsen om å inkludere barn i meklingsprosessen eller ikke, kan være påvirket av både personlige, kontekstuelle og faglige variabler (Saposnek, 2004). Meklere som er mer komfortable med å snakke med barn, har større sjanse for å inkludere barn i meklingsprosessen og meklerens faglige bakgrunn synes å ha betydning for denne avgjørelsen. Forskning har vist at meklere med helsefaglig bakgrunn oftere ønsker å inkludere barn i prosessen, sammenlignet med meklere med en juridisk bakgrunn (Ådnanes et al., 2011a). Økonomiske betingelser ved den gitte instans som utøver meklingsprosessen, tidsbegrensninger og stort arbeidspress vil trolig også kunne påvirke hvorvidt barn inkluderes i meklingsprosessen. Innenfor det private, hvor foreldrene ofte selv betaler for meklingsprosessen, vil avgjørelsen om å inkludere barn kunne være avhengig av foreldrenes egne økonomiske forutsetninger, ettersom dette arbeidet vil være noe mer tidskrevende å gjennomføre.

Samfunnets holdninger, antagelser og forventninger om barns rett til å bli hørt, har vist seg å virke inn på beslutninger fra foreldre og mekler når det gjelder spørsmålet om barn skal høres i meklingsprosessen (Saposnek, 2004). Som følge av sosiokulturelle forskjeller, vil det naturlig nok også eksistere ulike syn på barns rett til å bli hørt, og det antas at dette vil kunne ha betydning for foreldrenes ønsker.

De australske forskerne Lawrie Moloney og Jennifer McIntosh (2004) har utformet meklingsintervensjoner som eksplisitt fokuserer på barn. De gjør et skille mellom barnefokuserende og barneinkluderende meklingsprosesser, og de argumenterer for at å skape en barnefokuserende meklingsprosess bør være et minimumskrav ved meklingsutøvelsen. Innenfor barnefokuserende meklingsprosesser blir foreldre veiledet og støttet til å ha fokus på barns behov, uten at barn direkte blir involvert i denne prosessen. Ved barneinkluderende meklingsprosesser blir barn direkte involvert i prosessen ved at mekler intervjuer barn, og deretter innlemmer barns meninger i den videre i meklingsprosessen.

Argumenter for og mot å inkludere barn i meklingsprosessen

Til tross for at det har blitt et økt fokus på å inkludere barn i meklingsprosessen, viser en tverrsnittstudie utført av Ådnanes et al., (2011a) at barn kun inkluderes i meklingsprosessen i omtrent fire prosent av alle meklingsprosesser i Norge. Det eksisterer ulike oppfatninger om hvorvidt barn bør inkluderes i meklingsprosessen. Noen argumenterer for at foreldrene alene er

ansvarlig for å ta avgjørelser når det gjelder barn, mens andre mener at barn bør inkluderes, men ikke nødvendigvis direkte i meklingsprosessen (Lansky, Swift, Manley, Elmore & Gerety, 1996).

Innenfor mekling skal avtalene som inngås mellom foreldrene først og fremst rette seg etter hensynet til barnets beste. For foreldre som er i konflikter om foreldreomsorg og samværsordninger, vil det kunne være vanskelig å skille sine egne interesser fra barns interesser. I følge Saposnek (2004) vil det derfor være vesentlig å få uavhengige innspill fra barna når dette lar seg gjennomføre. Ettersom barn i høy grad påvirkes av foreldrenes separasjon eller skilsmisse, argumenteres det for at barns perspektiv og deres følelser og behov bør tas i betraktning.

Både FNs barnekonvensjon og norske lovregler inneholder bestemmelser om barnets beste. I barnekonvensjonens artikkel 12, fastslås det at barn har rett til å si sin mening og til å bli hørt. I barneloven § 31 er det fastslått at barn fra de er syv år, men også mindre barn som er i stand til å "danne seg egne synspunkt" har rett til å si sin mening om forhold som angår dem personlig. Når barns mening skal vektlegges, er det viktig å ta hensyn til alder og modenhet. Videre står det i barneloven at barns mening, etter at barn har fylt tolv år, i stor grad skal vektlegges. Det er viktig å understreke at barn ikke har plikt til å uttale seg, men at dette er en rettighet som barn har.

Til tross for at lovgivingen vektlegger barns rett til å uttrykke sin mening om personlige forhold, så er det ofte foreldrene selv som avgjør hvordan og i hvilken grad barns mening blir hørt og tatt hensyn til i forbindelse med mekling (Koch & Walstad, 2005). Det eksisterer ingen lovpålagt nedre aldersgrense i forhold til når barnet skal bli hørt, og det er heller ikke lovregulert hvem som skal påta seg ansvaret for samtaler med barn. Som regel ser man at barns nærmeste omsorgspersoner, slik som foreldrene selv, besteforeldre og lignende, blir mottaker av barns ønsker (Hafstad & Øvreeide, 2011).

I situasjoner der det foreligger brudd og barns mening skal høres og ivaretas, kan det tenkes at barns utalte mening kan være påvirket av at de vil forsøke å tilpasse seg og ivareta den ene eller begge foreldrene. I slike situasjoner kan det derfor oppstå tvil om barns mening er basert på egne genuine meninger og ønsker, eller det de uttrykker reflekterer foreldrenes meninger. Av denne grunn kan det være gunstig for barn å snakke med en nøytral part, slik at barn får mulighet til å formidle sine egne ønsker og behov (Koch & Walstad, 2005).

En annen begrunnelse for å inkludere barn i mekling, er antagelsen om at barns tilstedeværelse kan fremme fokuset på barn og dermed redusere foreldrenes konfliktnivå. Når barn selv får mulighet til å fortelle om sine ønsker og behov, vil dette kunne skape mindre

rom for konflikttemaer utenfor det som angår foreldrerollen. I en pilotstudie av McIntosh (2000) fant man en tendens til at barns involvering i meklingen førte til at foreldrenes fokus forandret seg fra å omhandle konflikter, til i større grad å fokusere på å ivareta barns behov.

Gentry (1997) gir en oversikt over argumenter som viser til verdien av å inkludere barn i meklingsprosessen. Argumenter som at barns inkludering kan opprettholde eller refokusere foreldrenes oppmerksom på deres behov, og bidra til å utvide eller skape mer nyanse i deres forståelse, ble nevnt som vesentlige grunner.

Det er også pedagogiske grunner til å inkludere barn i mekling. Dersom mekler får mulighet til å undersøke hvordan barnet faktisk har det, vil mekler kunne veilede foreldrene i deres videre beslutninger (Gulbrandsen, & Tjersland, 2010b). Flere meklere opplever det som vanskelig å gi direkte råd og veiledning til foreldrene om barns behov, når de selv ikke har møtt barnet (Ådnanes et al., 2011a).

Brudd mellom foreldrene involverer mange forandringer for barn, og mangel på kommunikasjon vil kunne skape mange bekymringer for dem (Schoffer, 2005). Garwood (1990) fremhever at når barn inkluderes i meklingen kan de bli i bedre stand til å håndtere og forstå årsakene til forandringene. Innenfor meklingsfeltet har det derfor også vært terapeutiske begrunnelser for å involvere barn.

Det er også gode argumenter mot å involvere barn i mekling. Det er blitt hevdet at barn kommer mellom foreldrenes i deres konflikt (Lansky et al., 1996), noe som medfører at barn kommer i en lojalitetskonflikt ovenfor foreldrene. Dette kan skape skyldfølelse hos barn. Et annet argument er at konflikten mellom foreldrene vil kunne forsterkes ytterligere som følge av dette (Lansky et al., 1996). Det har også blitt hevdet at barns mening ikke går tapt selv om barn ikke er fysisk tilstede i meklingen (Schoffer, 2005).

En annen innvending mot å inkludere barn i mekling, er tilfeller der mekler ikke innehar den nødvendige kunnskapen for å snakke med barn eller opplever det som ukomfortabelt å inkludere barn i meklingen. Det er også økonomiske og tidkrevende årsaker til at barn ikke tilbys en egen time for samtale (Barneombudet, 2012).

De motstridene syn fra foreldre og meklere om barn skal inkluderes i mekling, kan kanskje ha sammenheng med ulike oppfatninger om bruddet, barns følelser og konsekvenser som følge av bruddet og behovet for å ivareta barnets beste (Schoffer, 2005).

Omstendigheter der det kan tales i mot å inkludere barn, kan være der en eller begge av foreldrene ikke ønsker dette selv, foreldrene har kommet frem til enighet om hva som er barnets beste (Saposnek, 2004), og i de tilfeller der barnet er for ungt eller det kan medføre negative opplevelser for dem.

I Garwoods (1990) studie ble barn blant annet intervjuet om sine opplevelser av å bli inkludert i meklingen. De fleste barna ga uttrykk for at de opplevde samtalen med mekler som positiv. Imidlertid ga noen av barna uttrykk for at de fikk for lite informasjon om meklingens innhold i forkant av meklingen, og at de ikke alltid forstod meklerens språk. Meklere som intervjuer barn bør derfor inneha kunnskap om barns utvikling, skilsmisens typiske innvirkning på barn ved forskjellige utviklingsstadier, familiedynamikk og potensielle stressorer i familiesystemet som har negative effekter på barn (Sanchez & Kibler-Sanchez, 2004).

Mål og forskningsspørsmål

Målet med denne studien var å undersøke om barns deltagelse i mekling påvirker samarbeidet mellom foreldrene sett ut ifra foreldrenes opplevelse. Dette er viktig fordi et sentralt mål med meklingen er å forebygge videre konflikter mellom foreldrene ved å skape et bedre samarbeidsmiljø. Vi ønsket videre å undersøke om type mekling (ekteskaps, barnelov og samboende ved brudd) har betydning for om inkludering av barn påvirker samarbeidet mellom foreldrene. Forskning viser at det på et generelt grunnlag foreligger mindre grad av konflikt mellom foreldre som møter til mekling etter ekteskapsloven og samboende ved brudd, sammenlignet med de som møter til mekling for videre å prøve saken for retten (Ådnanes et al., 2011b). For å undersøke om dette var representativt i vårt studie, ønsket vi å undersøke konfliktnivået gradert av foreldrene i forhold til hvilken meklingstype som ble gjennomført. Vi ønsket videre å sammenligne meklers vurdering av konfliktnivået med foreldrenes vurdering av det samme ved evalueringstidspunktet. Til slutt ønsket vi å undersøke om foreldrene vurderte det som en god idé å involvere barna i ettertid.

Vi ønsket å besvare følgende forskningsspørsmål:

- 1) Påvirker involvering av barn samarbeidet mellom foreldrene, og eksisterer det forskjeller i en eventuell effekt ut ifra hvilken type mekling som foreligger? Eksisterer det kjønnsforskjeller i hvordan foreldrene opplever at inkludering av barn påvirker samarbeidet?
- 2) Rapporterer foreldrene ulikt nivå av konflikt avhengig av type mekling som foreligger, og er det noen forskjell mellom foreldre og mekler i hvordan de rapporterer konfliktnivået?
- 3) Vurderte foreldrene det som en god idé å ha med barnet/barna i mekling, sett i ettertid?

Metode

Datamaterialet til denne studien er hentet fra forskningsprosjektet «Høring av barn i mekling» ved Regionalt kunnskapssenter for barn og unge – Nord. Forskningsprosjektet er godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Formålet med forskningsprosjektet er å få kunnskap om de mulige utfallene av å benytte seg av meklingsmodellen «Barn i mekling» (BIM-modellen) og å undersøke brukertilfredshet og ressursbruk ved bruk av modellen. Datamaterialet ble samlet inn høsten 2013, hele 2014 og våren 2015. Undersøkelsen ble gjennomført ved fire familievernkontorer i Skien, Sandefjord, Tromsø og Harstad.

Utvalg

Forskningsprosjektet «Høring av barn i mekling» hadde fire informantgrupper; barn mellom 7 og 16 år, foreldre, meklere og kontorpersonalet på familievernkontorene. Modellen «Barn i mekling» anvendes både i samboermekling, barnelovsmekling og ved ekteskapsmekling. I denne studien besto utvalget av foreldre og meklere. Utvalget bestod av 83 mødre, 81 fedre og 21 meklere ($n=185$). Fordelingen av de ulike meklingssakene i utvalget var som følger: 48 av sakene var mekling etter ekteskapsloven, 21 av sakene var mekling etter barneloven-samboende ved brudd og 15 av sakene var mekling etter barneloven (tvist om foreldreansvar). I vårt utvalg er mekling etter ekteskapsloven noe overrepresentert i forhold til de øvrige sakene. Mekling etter barneloven (tvist om foreldreansvar) er noe underrepresentert i utvalget.

Prosedyre

Når foreldrene kontaktet familievernkontorene for å begjære mekling, fikk de informasjon og invitasjon om å ta med seg barn over syv år til den obligatoriske meklingstimen. Når familievernkontorene sendte ut meklingsinnkallelsen, ble barn i alderen 7 til 16 år anbefalt om å være med og invitert til å være med i den første obligatoriske meklingstimen. Dersom foreldrene aktivt motsatte seg å inkludere barn i meklingen, ble disse tilbudt ordinær mekling.

Alle foreldrene som takket ja til å delta i «Barn i mekling», ble forespurt om de kunne besvare spørreskjemaene og derav bli en del av forskningsprosjektet «Høring av barn i mekling». I praksis medførte dette at ikke alle som deltok i «Barn i mekling» nødvendigvis ble en del av forskningsprosjektet «Høring av barn i mekling». Deltagerne fikk informasjon om deltagelse i studien i forkant og ble informert om deres anonymitet som deltagere. Når den første obligatoriske meklingstimen var gjennomført, ble foreldrene og barna invitert til å

gjennomføre en evalueringssamtale cirka seks måneder etter. Gjennomføring av den obligatoriske meklingstimen tok cirka en og en halv time. Videre tok evalueringssamtalen cirka en time per sak.

Modellen «barn i mekling»

Ved første obligatoriske meklingstime blir foreldrene og barna invitert inn i meklingsrommet for en kort innledningsamtale. I samtalen blir barna spurt om de vet hvorfor de har blitt invitert med til meklingen og foreldrene får informasjon om begrunnelser for å ha med seg barnet i meklingen. Etter den innledende samtalen går foreldrene ut på venterommet og mekler samtaler alene med barnet/barna. I samtalen har mekler tre hovedfokus som han/hun spør barnet om. Det en er hvordan barnet/barna har det, det andre er barnet/barnas opplevelser av hva som har skjedd/skjer, og det tredje er om barnet/barna har et budskap som de ønsker at mekler skal videreformidle til foreldrene. Avslutningsvis blir mekler og barnet/barna eventuelt enige om hvilket budskap mekler skal videreformidle til foreldrene. Mekler skriver da ordrett ned hva barnet/barna ønsker å videreformidle til foreldrene. Etter denne samtalen følger mekler barnet/barna ut på venterommet hvor de venter mens mekler gjennomfører en samtale med foreldrene alene. I samtalen med foreldrene presenterer mekler barnets/barnas budskap. Barnets/barnas nedskrevne budskap blir liggende fremme under timen. Resterende del av meklingstimen følger den ordinære meklingstimens struktur. Mekler kopierer foreldrenes meklingsattest og henter inn barnet/barna til en felles avsluttende samtale der mekler gjennomgår samværsavtalen med barnet/barna og foreldrene. Foreldrene og barnet/barna blir invitert til evalueringssamtale etter et halvt år.

Evalueringssamtalen et halvt år senere bygger på den samme strukturen som i meklingstimen; både foreldre og barnet/barna møter først sammen til en innledende samtale og timen fortsetter ved at mekler samtaler alene med barnet/barna og spør om barnet/barna har budskap de ønsker at mekler videreformidler til foreldrene. Mekler gjennomfører deretter en samtale med foreldrene, der barnets/barnas budskap blir presentert. Avslutningsvis blir både foreldre og barn samlet til en felles samtale.

Instrumenter

I forskningsprosjektet "Høring av barn i mekling" ble det gjennomført både kvantitativ og kvalitativ datainnsamling. Studien innbefattet til sammen fem spørreskjemaer; 1) spørreskjema for barn og unge ved første meklingstime, 2) spørreskjema for mekler ved første meklingstime, 3) spørreskjema for barn og unge ved evalueringstimen, 4) spørreskjema

for mekler ved evalueringstimen og 5) spørreskjema for foreldrene ved evalueringstimen. Spørreskjemaene ble besvart av deltakerne etter den obligatoriske meklingstimen og etter evalueringstimen.

I denne studien benyttet vi oss av kvantitative data fra meklers spørreskjema ved første obligatoriske meklingstime og ved evalueringstimen, i tillegg til foreldrenes spørreskjema ved evalueringstimen (Appendiks A). Spørreskjemaene hadde både åpne og lukkede spørsmål, i tillegg til skalerings spørsmål.

Opplysninger fra meklerskjema som ble benyttet i vår undersøkelse, var hvilken meklingstype som ble gjennomført og hvordan mekler vurderte foreldrenes konfliktnivå. For å undersøke hvordan mekler rapporterte konfliktnivået mellom foreldrene ved de to måletidspunktene, ble følgende spørsmål benyttet i analysen "Hvordan vurderer du som mekler konfliktnivået mellom foreldrene?" Meklerne ble bedt om å rangere dette på en Likert-skala med en avkryssing på linjen som gikk fra "ikke konflikt" til "svært høy konflikt".

Flere opplysninger fra foreldreskjemaet ved evalueringsmøtet ble benyttet i vår undersøkelse. Dette var "Har involvering av barnet/barna i mekling hatt betydning for ditt samarbeid med den andre forelder?" Vi tok videre utgangspunkt i spørsmålet der foreldrene vurderte om det var en god idé å ha med barn i mekling. For å vurdere hvordan foreldrene graderte konfliktnivået etter evalueringssamtalen, ble følgende spørsmål benyttet i analysen "Hvordan vurderer du konfliktnivået mellom dere foreldre?" Foreldrene ble bedt om å rangere dette på en Likert-skala med en avkryssing på linjen som gikk fra "ikke konflikt" til "svært høy konflikt". For å gjennomføre analysen av dette spørsmålet, ble foreldrenes og meklers rangering omgjort til prosent ved å måle opp skalaen fra skjemaet.

Statistiske analyser

Alle statistiske analyser ble gjennomført i SPSS versjon 22 (Mac). Det ble gjennomført frekvensanalyser for å undersøke følgende variabler; 1) kjønnsfordelingen i utvalget, 2) fordelingen av meklere og foreldre, 3) fordeling av type mekling, og 4) foreldrenes vurdering av betydningen involvering av barn har på samarbeidet og 5) foreldrenes vurdering av om det var en god idé å inkludere barn i mekling. Vi gjennomførte en deskriptiv analyse (compare means) for å undersøke mødre og fedres gradering av konfliktnivået.

En Kjikvadrattest kan benyttes for å undersøke forholdet mellom to kategoriske variabler. I studien ble denne analysemetoden utført for å undersøke om barn i mekling har

innvirkning på samarbeidet mellom foreldrene.

En parvis t- test ble utført for å sammenligne konfliktnivået gradert av mødre og fedre ved evalueringssamtalen, og meklere ved tidspunkt for første meklingstime og ved evalueringstimen.

En post-hoc test (Sheffé) ble utført for å undersøke hvilke av de tre betingelsene som var signifikant forskjellig fra hverandre i forhold til gradert konfliktnivå.

Variansanalyse kan benyttes for å undersøke om det eksisterer signifikante forskjeller mellom flere grupper. I denne studien ble en enveis- variansanalyse benyttet for å undersøke foreldrenes gradering av konfliktnivået og om type mekling (ekteskapsmekling, samboermekling og barnelovsmekling) hadde innvirkning på konfliktnivået.

Videre ble effektstørrelsen (eta squared) beregnet. En effektstørrelse er kraften på forskjellen mellom to betingelser eller styrken på forholdet mellom to betingelser. Vi benyttet oss av Cohens d retningslinjer for tolking av effektstørrelsen. Ifølge disse retningslinjene er 0,2 - 0,5= liten effekt, 0,5-0,8 = medium effekt og > 0,8 = stor effekt (Dancey & Reidy, 2011).

Statistiske tester ble vurdert med signifikansnivå 0,05.

Resultater

En kjikvadrattest ble utført for å undersøke foreldrenes vurdering av betydningen barns involvering hadde på samarbeidet. Denne testen viste ingen signifikant assosiasjon for mødre ($X^2= 7.49$, $df=4$, $p=,17$), eller fedre ($X^2= 3.63$, $df=4$, $p=,56$). Tabell 1 gir en oversikt over mødre og fedres vurdering av barns deltagelse i mekling og betydning for samarbeidet med den andre forelderen.

Tabell 1

Foreldrenes vurdering av barns inkludering og betydning for samarbeidet med den andre forelderen ved de ulike meklingstypene

	Type mekling						Total
	Ekteskapsmekling		Samboermekling		Barnelovsmekling		
	Mødre	Fedre	Mødre	Fedre	Mødre	Fedre	
Ja, negativ betydning	1	1	0	1	2	1	6
Ingen betydning	17	29	11	8	7	8	80
Ja, positiv betydning	30	19	10	4	6	4	73

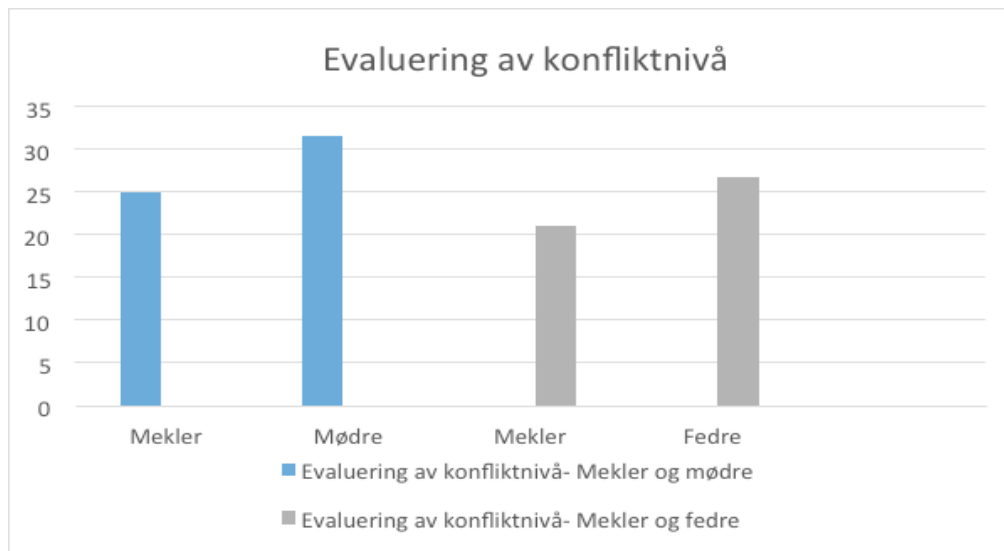
En parvis t- test ble utført for å sammenligne gradering av konfliktnivået hos mødre og fedre. Det var ingen signifikant forskjell mellom mødre ($M= 28,6$; $SD=31,3$) og fedre ($M= 27,5$; $SD= 29,8$) $t(74) = ,326$, $p=0,745$.

Vi utførte en enveis- variansanalyse for å sammenligne gradert konfliktnivå hos foreldrene. Resultatene fra denne analysen viste at det var en signifikant forskjell mellom type mekling og konfliktnivået for mødre $F(2, 81) = 11.5$, $p <0,05$. For fedre ble det funnet en signifikant forskjell mellom type mekling og konfliktnivå, $F(2,77) = 9.8$, $p <0,05$. P-verdien kan være påvirket av at utvalgets størrelse er lite. For å undersøke om forskjellene mellom gruppene er betydningsfulle, ble effektstørrelsen (Eta) beregnet. Effektstørrelsen er $\eta^2=0,22$ for mødre og $\eta^2= 0,20$ for fedre. Ifølge Cohens d er dette en stor effektstørrelse (Dancey & Reidy, 2011)

En Post-hoc test (Scheffé) ble gjennomført for å sammenligne konfliktnivået mellom de ulike betingelsene. Resultatene fra post-hoc testen viste at det var en signifikant forskjell mellom betingelsen barnelovsmekling sammenlignet med betingelsene ekteskapsmekling og samboende ved brudd, rapportert av mødre ($p= 0,001$ og $p= 0,000$) og fedre ($p=0,001$ og $p= 0,001$). Videre var det ingen statistisk signifikant forskjell mellom ekteskapsmekling og samboermekling rapportert av mødre ($p= 0,367$) og fedre ($p=0,758$).

For å sammenligne meklers gradering av foreldrenes konfliktnivå ved første meklingstime og ved evalueringstimen, utførte vi en parvis t- test. Det var ingen signifikant forskjell mellom første meklingstime ($M= 25,4$, $SD= 2,9$) og evalueringstimen ($M= 24,5$, $SD=3,4$) $t(91) = ,321$, $p= ,749$.

For å sammenligne meklers vurdering av konfliktnivået ved evalueringssamtalen med foreldrenes vurdering, utførte vi en parvis t- test. Resultatene fra vår analyse viste at det var en signifikant forskjell mellom meklers vurdering ved evalueringstidspunkt ($M= 25,02$, $SD = 32,59$) og mødres vurdering ($M= 31,56$, $SD= 33,41$) $t(82) = 2,536$ $p= ,013$. Det var også en signifikant forskjell mellom meklers vurdering av konfliktnivået ved første evalueringstidspunktet ($M= 20,99$, $SD=29,55$) og fedres vurdering av konfliktnivået ved evalueringstidspunktet ($M=26,7$, $SD= 29,54$) $t(77) = 2,343$ $p= ,022$. Se figur 1 for en oversikt over foreldrenes og meklers vurdering av konfliktnivået.

Figur 1

Oversikt over foreldrenes og meklers gjennomsnittsvurdering av konfliktnivået.

For å undersøke om foreldrene i ettertid vurderte barns deltakelse i mekling som en god idé, utførte vi en deskriptiv (frekvens) analyse. Tabell 2 viser en oversikt over foreldrenes vurdering av om det var en god idé å inkludere barn i meklingen.

Tabell 2

Foreldrenes vurdering av om det var en god idé å ha med barnet/barna i mekling

	Mødre	Fedre	Totalt
Nei	0	4	4
Ja	80	69	149
Usikker	4	6	10

Diskusjon

Målet med studien var å undersøke om barns deltagelse i mekling påvirker samarbeidet mellom foreldrene. I undersøkelsen ble det ikke funnet en signifikant assosiasjon mellom barns deltagelse og betydningen dette hadde for samarbeidet, verken for mødre eller for fedre. Videre ønsket vi å undersøke foreldrenes konfliktnivå avhengig av type mekling som ble gjennomført. Som naturlig forventet var konfliktnivået ved mekling etter barneloven (tvist om foreldreansvar) signifikant forskjellig fra konfliktnivået ved ekteskapsmekling og samboermekling. Vi ønsket også å undersøke og sammenligne meklers vurdering av konfliktnivået samt foreldrenes vurderinger av konfliktnivået. Det fremkom ingen signifikant forskjell mellom meklers vurdering av konfliktnivået ved første meklingstime og ved evalueringssamtalen. Imidlertid var det en signifikant forskjell mellom foreldrenes og meklers vurdering av konfliktnivået ved evalueringssamtalen, der mekler vurderte konfliktnivået lavere enn det foreldrene gjorde.

Barns deltagelse i mekling og samarbeid mellom foreldrene

Ett av argumentene mot å involvere barn i mekling, har vært knyttet til at det kan ha en negativ effekt på samarbeidet mellom foreldrene. Våre resultater viser at barn i mekling ikke hadde noen signifikant effekt på foreldrenes samarbeid. Imidlertid viser resultatene en tendens til at foreldrene rapporterer barns deltagelse som å ha en positiv betydning eller ingen betydning for samarbeidet. Det er derfor interessant å drøfte mulige aspekter ved inkludering av barn som kan antas å påvirke samarbeidet mellom foreldrene. Slike aspekter kan dreie seg om foreldre og meklers holdninger, barns innvirkning på samarbeidet og betydningen av BIM- modellens spesifikke struktur.

Barneinkluderende mekling og dens effekt på samarbeid gjennom økt fokus på barnets beste

Voksnes lydhørhet til barns ønsker kan som følge av foreldrenes konflikter bli redusert (Kopperud, 2008). Avgjørelser som gjelder bosted og samvær finner sted i en periode der foreldrene selv kan oppleve mye uro og der mange kan være i en krise (Beck & Biank, 1997). Dette kan føre til at foreldrene mister barnets perspektiv, og fokuset dreier seg over på egne konflikter. Konfliktene kan føre til at barn velger å trekke seg tilbake for å unngå å komme i foreldrenes fokus (Kopperud, 2008), og på denne måten minimere eksponeringen av konflikten. Dersom foreldrenes fokus fortsetter å være på sin egen vanskelige situasjon, kan barn bli overlatt til å håndtere sin situasjon alene – med den forvirring og utrygghet dette medfører (Kelly, 2002).

Som nevnt innledningsvis, er ett av argumentene for å inkludere barn i mekling at det kan bidra til et økt fokus på hva som er barns beste. I BIM- modellen blir dette konkretisert ved at det settes fokus på barns beste i meklingen. Innledningsvis i meklingen får foreldrene informasjon om hvorfor det er viktig at barn blir hørt, og senere får de tilbakemeldinger fra mekleren om barns budskap. Videre får foreldrene informasjon om at barn ved slutten av meklingen skal få en tilbakemelding om hva foreldrene har blitt enige om. Sammenholdt kan dette trolig bidra til å skape en tilstedeværelse og et fokus på barn som kan hjelpe foreldrene til å se barns behov atskilt fra sine egne. Denne antagelsen støttes av tidligere studier der man har funnet at fokus på barn i mekling bidrar til at foreldrene endrer fokus fra konflikt til barns behov.

I McIntosh, Wells, Smyth og Long (2008) sin prospektive studie ble effekten av barnefokusert og barneinkluderende mekling sammenlignet. Resultatene fra studien viste at begge intervensjoner bidro til en reduksjon i konfliktnivået og til en bedre håndtering av konflikter. Gruppen der barn direkte ble inkludert i meklingen ett år senere, rapporterte imidlertid en større grad av bedring i relasjoner og foreldretilfredshet, og mindre ønsker om å endre avtaler som var inngått i meklingen. En begrensing med studien var at den ikke hadde en kontrollgruppe å sammenligne effekten med.

I Ballard, Holtzworth-Munroe, Applegate, D'Onofrio og Bates (2013) sin studie ble effekten av barnefokusert og barneinkluderende mekling sammenlignet med tradisjonell mekling. I studien fant man ingen forskjell mellom gruppene i forhold til tilfredshet med meklingen eller når det angikk graden av enighet om avtaler. Familiene som mottok den barnefokuserte og barneinkluderende intervensjonen, kom imidlertid frem til ordninger som skilte seg på vesentlige områder fra resultatene som den tradisjonelle meklingen ga. De viste en større grad av enighet når det gjaldt samværsordninger og hvordan de skulle kommunisere med hverandre på en bedre måte. Den barneinkluderende gruppen hadde også en større grad av barnrelaterte argumenter i samtalene. På spørsmål om hva som hadde vært av størst betydning eller nytte med meklingen, svarte en stor andel av foreldrene i disse to gruppene at fokuset ble rettet mot barna.

Resultatene fra disse to studiene indikerer at inkludering av barn i mekling har en positiv effekt på samarbeidet og kommunikasjonen mellom foreldrene. Det er imidlertid vanskelig å generalisere funnene fra disse studiene, ettersom utvalget var relativt lite, i tillegg til at meklingspraktikken i andre land kan skille seg fra meklingsutøvelsen i Norge.

Barneinkluderende mekling og dens effekt på samarbeidet gjennom avtaleinngåelse

Mange foreldre som kommer til mekling er i en fastlåst konflikt som kan vanskeliggjøre en videre avtale. Som nevnt innledningsvis har inngåelse av en eller annen form for avtale i meklingstimen vist seg å kunne ha en positiv betydning for det videre samarbeidet mellom foreldrene. Dette er ofte en faktor som avgjør foreldrenes tilfredshet med meklingen. Forskning viser til at avtaleinngåelse i saker der det er rapportert høy grad av konflikt, kan være videre konfliktforebyggende (Ådnanes et al., 2011b). I en studie utført av Sintef (Ådnanes et al., 2011a) fant man at i barnefordelingssaker der det inngås avtale, rapporteres det om lavere grad av konfliktnivå åtte måneder etter mekling, sammenlignet med de saker der det ikke inngås avtale.

En midlertidig avtale, det vil si en avtale som gjelder inntil videre og der det blir avtalt tidspunkt for evaluering, kan trolig være lettere å inngå. Inngåelse av midlertidige avtaler vil trolig kunne oppleves som mer fleksible, ved at det skaper rom for en felles forståelse for at avtalen kan endres, i motsetning til avtaler uten fastsatt evalueringstidspunkt.

Ut i fra dette kan det antas at i saker med høy grad av konflikt, kan midlertidige avtaler mellom foreldrene skape en bevegelse i fastlåste konflikter, og dermed bidra til en begynnelse på videre samarbeid. BIM- modellens struktur kan ses på å være bygget på dette. Foreldrene inviteres her etter første meklingstime til en ny evalueringssamtale etter seks måneder. Sannsynligheten for at en slik avtale inngås kan dermed øke når foreldrene blir forespurt om å delta på evalueringstimen som er tilrettelagt for både foreldre og barn.

BIM-modellen er utformet slik at foreldrene i slutten av meklingstimen gir barn en tilbakemelding om hva de har kommet frem til. Foreldrenes forståelse av at barna skal ha tilbakemelding, bidrar trolig til å fremme deres motivasjon til å komme frem til en avtale. BIM-modellen innbefatter videre en evalueringssamtale seks måneder etter første meklingstime, og dette vil trolig bidra til å øke sannsynligheten for at flere foreldre benytter seg av denne; noe som er heldig for denne meklingsordningen.

Barneinkluderende mekling og dens effekt på samarbeidet gjennom klarhet i temaer som er relatert til konflikt

Det kan antas at inkludering av barn i mekling gjennom BIM- modellen påvirker samarbeidet mellom foreldrene ved at inkluderingen medfører at spesifikke problemstillinger som gjelder konfliktene, kommer tydeligere frem og blir tema.

Studier viser at en kilde til konflikt mellom foreldrene ofte kan være relatert til ulike antagelser om hva barn ønsker (Ekeland & Myklebust, 1997). Dette kan trolig skyldes at barn

ofte er lojale ovenfor sine foreldre, slik at barns ytringer ofte kan gjenspeile det en av foreldrene ønsker. Det barn ytrer til sine foreldre som ønske, reflekterer nødvendigvis ikke deres egne genuine ønsker. Det er heller ikke uvanlig at det i saker med høyt konfliktnivå, foreligger mistillit og mistro til den andre forelderen og dens agenda, og at dette bidrar til å skape uenigheter og misnøye rundt barns ønsker (Helskog et al., 2011).

I en mindre kvalitativ undersøkelse av Bell, Cashmore, Parkinson & Single (2013) ble ordinær mekling sammenlignet med barneinkluderende mekling. Foreldrene som deltok i den barneinkluderende meklingen rapporterte at de ble i større stand til å forstå hvordan barnet hadde det, og at de fikk bekreftet at barns ønsker var i overenstemmelse med deres egen oppfattelse.

Når foreldrene får barns budskap gjennom en nøytral tredje person, kan dette trolig skape en felles forståelse av barns mening og dermed bidra til å forebygge konflikter rundt slike temaer. På den andre siden, kan mistillit mellom foreldrene trolig også kunne oppstå som følge av at barn inkluderes. For eksempel kan det foreligge en bekymring over hva barnet har blitt fortalt i forkant av meklingen. Det er heller ikke uvanlig at foreldrene i etterkant av bruddet opplever prosessen forskjellig, både emosjonelt og praktisk, og at deres fokus i meklingen derfor kan være ulik (Helskog et al., 2011). Inkludering av barn i mekling kan trolig bidra til at det skapes et felles grunnlag for hva fokuset i meklingstimene skal være.

Barneinkluderende mekling og dens effekt på samarbeidet gjennom påvirkning av meklerrollen

Barns deltakelse kan videre påvirke foreldresamarbeidet indirekte gjennom meklers møte med barn. Meklers rolle er som nevnt å være en nøytral tredjeperson i møte med foreldrene i etterkant av et brudd. Imidlertid kan dette nøytralitetskravet også bli et hinder for meklers arbeid, særlig i saker der det foreligger høy grad av konflikt. Slike saker har vist seg å kunne profittere av aktive meklere (Ekeland, 2010). Som nevnt kan mekler oppleve det som vanskelig å gi foreldrene råd uten at de selv direkte har møtt barnet. I saker der barn inkluderes, kan det være at mekler i større grad opplever det som mer komfortabelt, og derav inntar en mer aktiv og rådgivende rolle ovenfor foreldrene.

I dag blir mange av sakene der det foreligger et høyt konfliktnivå, avsluttet etter den obligatoriske meklingstimen, uten at det er kommet frem til en avtale. Mange meklere opplever det som vanskelig å komme i posisjon og å få utrettet noe i løpet av kun én meklingstime (Ådnanes et al., 2011a). Etter BIM- modellen blir foreldrene oppfordret til å delta på en evalueringssamtale etter seks måneder. Dette kan trolig øke sannsynligheten for at

de foreldrene som i utgangspunktet bare ville deltatt på den ene obligatoriske meklingsstimen, også møter til ytterligere samtaler.

Foreldres og meklers vurdering av konfliktnivået

Resultatene viste en signifikant forskjell mellom meklingsstypene og foreldrenes vurdering av konfliktnivået. Barnelovsmeklinger hadde et høyere konfliktnivå, sammenlignet med foreldre som møtte til meklings etter ekteskapsloven og samboende ved brudd etter barneloven. Dette funnet var som forventet, siden utgangspunktet for å begjære meklings etter barneloven innebærer at det foreligger en tvist om daglig omsorg og samvær. Disse foreldrene kan lenge ha vært uenige slik at de derfor må gå rettens vei for å få til en avtale. Man kan derfor anta at når foreldre møter til meklings ved tvist om foreldreansvar, bidrar dette til en felles opplevelse hos begge foreldrene om at konflikten nå er fastlåst, og at det derav oppstår et økt fokus på konflikten. Dette påvirker trolig foreldrenes vurdering av konflikten.

Høyere konfliktnivå ved foreldretvist har også blitt funnet i tidligere studier. I en studie av Ekeland og Myklebust (1997) fant man at foreldre som hadde vært til meklings, uavhengig av meklingsstype hadde et moderat konfliktnivå. Foreldrene som begjærte meklings ut ifra barneloven ved tvist hadde et betydelig høyere konfliktnivå, sammenlignet med foreldre som hadde vært til meklings etter ekteskapsloven.

Resultatene fra vår studie viste at meklernes vurderte foreldrenes konfliktnivå som uforandret fra første meklingsstime til evalueringssamtalen. Evalueringssamtalen foregikk seks måneder i etterkant av første meklingsstime, og det kan være at dette ikke tilstrekkelig med tid for å observere en endring i konfliktnivået.

Konflikter som er relatert til samlivsbruddet vil ofte reduseres når partene får bruddet på avstand og når partene blir mer synkroniserte i forhold til hvor de befinner seg i prosessen i etterkant av bruddet (Helskog et al., 2011). Etter en toårsperiode vil det for mange av foreldrene ha blitt en økende stabilitet og mindre konflikter (Whiteside, 1998). Av denne grunn ville det derfor ha vært interessant å undersøkt foreldrenes konfliktnivå ved et senere tidspunkt. Data i vårt studie tillot oss imidlertid kun å sammenligne meklernes vurdering av konfliktnivået ved første meklingsstime og evalueringssamtalen. I videre studier hadde det derfor vært interessant å foreta en sammenligning også når det gjelder foreldrenes vurderinger. Det kan være at meklers vurdering av konfliktnivået ved evalueringstidspunktet ikke nødvendigvis representerer det faktiske konfliktnivået mellom foreldrene. Man kan anta at når foreldrene møter til en evalueringssamtale, vil konfliktnivået i timen kunne øke. Dette kan være som følge av at det i evalueringstimen blir et økt fokus på konfliktfylte temaer som

blir gjenstand for diskusjon.

Et videre interessant funn i denne studien, var at meklere evaluerte konfliktnivået som lavere sammenlignet med foreldrene ved evalueringstidspunktet. Dette kan trolig skyldes flere forhold. Meklere møter stadig foreldrepar hvor konfliktnivået er forskjellig, og det kan være at de dermed opparbeider seg en høy terskel for hva de definerer som å være en høy foreldrekonflikt. Videre er det verdt å nevne at meklere vurderer konfliktnivået basert på hva som fremkommer i meklingsrommet, og gjennom det som foreldrene og barna forteller. Foreldrenes vurdering vil imidlertid være basert på flere andre faktorer som ikke nødvendigvis fremkommer i meklingsrommet. Slike faktorer kan trolig kunne medvirke til å skape en diskrepans i meklers og foreldrenes vurdering av konfliktnivået.

Foreldrenes vurdering av inkludering av barn i meklingssett i ettertid

Majoriteten av foreldrene i studien rapporterer at de i ettertid vurderte det som en god idé å ha med barnet/barna i meklingssett. Det hadde følgelig vært interessant å undersøke om foreldrenes vurdering ved evalueringstidspunktet, seks måneder etter meklingssettet, ville stått i kontrast til deres forventninger før deltagelsen. Det kan være at foreldrene forestiller seg prosessen som noe annet enn det modellen i realiteten innebærer, og at dette medfører negative foruttagelser som senere ville blitt endret til det positive.

Som nevnt er det en diskusjon om barn bør inkluderes i meklingsprosessen. Det kan være at bekymringen rundt barns deltagelse, spesielt i de sakene der det er konflikt mellom foreldrene, reflekterer en ambivalens som opptrer når samfunnsmessig forankrede normer, omtalt som diskurser, blir satt på prøve med fremtredelse av nye, kontrastpregede diskurser. I følge Kopperud (2008) har det i lang tid eksistert en diskurs knyttet til barn som sårbare, og som trenger beskyttelse fra å inkluderes i slike prosesser. Videre mener hun at denne diskursen i dag står i kontrast med en konkurrerende diskurs, som er relatert til barns rett til å bli hørt. Forskjellen mellom disse to diskursene kan særlig komme til syne i praksis, da den førstnevnte tilsier at barn ikke bør inkluderes på grunn av deres ve og vel, mens den andre fremmer at barn i større grad bør inkluderes på grunn av deres rettigheter. Bekymringene relatert til barns deltagelse i meklingssett kan i forhold til dette derfor sies å være en refleksjon av tidligere holdninger.

Når barn inkluderes i meklingsprosessen, kan det synes som at det er viktig at foreldrene blir tilstrekkelig informert om hva som er formålet med at barn skal være med. I dette ligger at foreldrene gjennom meklingssettet må søke å ta barnets perspektiv.

Metodiske betraktninger

I denne studien er foreldreutvalget relativt lite. Dette kan ha bidratt til ikke-signifikante resultater på spørsmålet om inkludering av barn påvirker samarbeidet mellom foreldrene. Det kan derfor ikke utelukkes at resultatene kunne vært annerledes dersom utvalget hadde vært større. Videre bestod utvalget av foreldre som samtykket til å inkludere barn i mekling. Det at foreldrene samtykket til at barna skulle delta, kan indikere at disse i utgangspunktet var mer positive til å inkludere barn.

En annen begrensning ved studien er derfor at foreldreutvalget kan skille seg fra foreldrene som ikke valgte å delta i studien. Det kunne vært interessant å undersøke hvilke årsaker og forskjeller som eksisterer blant foreldrene som ikke deltok. Blant annet kunne det vært interessant å undersøke konfliktnivået i denne gruppen, og om det foreligger bestemte holdninger mot å inkludere barn.

Andre begrensninger i denne studien er at ikke alle foreldrepar valgte å møte til evalueringssamtalen etter seks måneder. Hva var for eksempel årsakene til at foreldrene ikke valgte å delta på evalueringstimen, og ville resultatene vært annerledes dersom disse foreldrene deltok? Spørsmålet er om foreldreutvalget som deltok på evalueringsmøtet, er representativt for de foreldrepar som gjennomgår mekling generelt.

Videre ble foreldrenes konfliktnivå kun vurdert ved evalueringssamtalen etter seks måneder. Studien mangler derfor en baselinemåling av foreldrenes konfliktnivå. Dette, samt at det heller ikke var en kontrollgruppe å sammenligne med, gjør det vanskelig å vurdere om inkludering av barn medfører en endring i foreldrenes konfliktnivå.

I spørreskjemaet skal både mekler og foreldre svare på hvordan de vurderer konfliktnivået. Deres vurderinger av konfliktnivået kan imidlertid bli forskjellige, avhengig av hvilke kriterier som legges til grunn.

Implikasjoner for videre studier av barn i mekling

I mekling er det i stor grad opp til foreldrene selv hvorvidt barn skal inkluderes og høres. Av denne grunn kan det være viktig at videre forskning også undersøker hvordan foreldre vurderer barns deltakelse, og hvilke forhold som de vurderer bør være til stede for å optimalisere en slik modell. Vi tenker videre at det er viktig at man undersøker hvilke forhold som gjør at foreldre ikke velger å inkludere barn i mekling. For meklingsordningen generelt vil det trolig være nyttig med økt kunnskap om faktorer som kan bidra til å bedre samarbeidet mellom foreldrene. Denne kunnskapen vil kunne bidra til å styrke meklingsordningens formål, som er å skape avtaler og dermed et bedre samarbeid mellom foreldrene.

Foruten et ensidig fokus på hvilke effekt barn i mekling kan ha på samarbeidet mellom foreldrene, anser vi det også som viktig at videre forskning har et fokus på andre aspekter ved barns deltagelse som kan være av betydning. Til tross at inkludering av barn i mekling ikke nødvendigvis vil ha en betydning for samarbeidet i alle saker, så kan det likevel være terapeutisk for barnet å bli hørt.

Barns rettssikkerhet har de senere årene fått større oppmerksomhet. Sentrale rettigheter for barna som det å bli hørt og å si sin mening, er gjennom FNs barnekonvensjonen og barneloven lovfestet. Alle barn som er i stand til å ha en egen oppfatning, har rett til å uttale seg om personlige forhold. Studier har vist at barn setter pris på å bli hørt i spørsmål som angår dem personlig (Gollop, Smith & Taylor, 2000). Holdninger til dette synes å være under endring, slik at det kan være grunn til å anta at det fremover vil implementeres en norm om barns deltakelse.

Barns deltakelse i mekling, innebærer imidlertid at det må tas hensyn til en rekke faktorer. Fokus må alltid være å beskytte barnet fra foreldrekonflikten. Barnet må ikke settes i en lojalitetskonflikt eller føle seg ansvarlig for de avgjørelser som tas. Når barn høres må det tas hensyn til alder og deres kognitive- og emosjonelle utvikling. I tillegg må formålet med meklingen forklares for barnet, barnet må selv ønske å delta og mekler må være kvalifisert for oppgaven (Birnbaum, 2009). Barn må heller ikke bli tillagt oppgaver som det for dem ikke er naturlig å ha. Dette innebærer at barn ikke blir tillagt ansvar for beslutninger som tilhører de voksne å ta. Av slike grunner er det derfor sentralt at man i fremtidige studier fokuserer på hvilke forhold som kan bidra til at høring av barn blir utført på en måte som er til det beste for barn. Til tross for at det i dag er et større fokus på barns rettigheter, og at barn har en rett til å bli hørt, er det ikke lovfestet hvilke personer som skal ivareta denne rettigheten for barna (Hafstad & Øvreeide, 2011).

Konklusjon

I sammenheng med at det har blitt økt oppmerksomhet på barns rettigheter, har det også blitt større oppmerksomhet på barns deltagelse i meklingsprosessen. Det er i dag en diskusjon knyttet til hvorvidt inkludering av barn i mekling er til det beste for barnet og hvilken effekt barns deltakelse har for det videre foreldresamarbeidet. Til tross for at det ikke ble funnet en signifikant effekt av inkludering av barn på foreldresamarbeidet, viser resultatene fra denne studien en tendens til at foreldrene rapporterer barns deltagelse i mekling som å ha en positiv betydning eller ingen betydning for samarbeidet. Slike funn står i kontrast med tidligere argumenter mot barns deltagelse i mekling. Formålet ved meklingen er å komme til enighet

og herunder forebygge videre konflikter. Det at man ser en tendens til at barns deltakelse ikke påvirker foreldresamarbeidet negativt, kan være et argument for at barna bør delta.

I videre studier hadde det vært interessant å undersøke hvilke forhold som kan bidra til å påvirke hvorvidt foreldrene anser det som nyttig for samarbeidet å inkludere barn. Videre kan vi anta at uansett hvilke effekt inkludering av barn i mekling har på samarbeidet mellom foreldrene, så kan inkludering av barn være viktig av en rekke andre ulike årsaker.

Referanser

- Amato, P. R. & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 110(1), 26-46. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.26>
- Amato, P. R. (1993). Children's Adjustment to Divorce: Theories, Hypotheses, and Empirical Support. *Journal of Marriage and the Family*, 55, 23-38. Hentet fra: <http://www.jstor.org/stable/352954>
- Amato, P. R. (2001a). Children of Divorce in the 1990s: An Update of the Amato and Keith (1991) Meta-Analysis. *Journal of Family Psychology*, 15(3), 355-370. doi: 10.1037//0893-3200.15.3.355
- Amato, P. R. (2001b). Good Enough Marriages: Parental Discord, Divorce, and Children's Long-Term Well-Being. *Virginia Journal of Social Policy and the Law*, 9, 71-94. Hentet fra: <https://www.copyright.com/ccc/basicSearch.do?&operation=go&search>
- Amato, P. R. (2010). Research on Divorce: Continuing Trends and New Developments. *Journal of Marriage and Family*, 72, 650-666. doi: 10.1111/j.17413737.2010.00723.x
- Ballard, R. H., Holtzworth-Munroe, A., Applegate, A. G., D'Onfrio, B. M., & Bates, J. E. (2013). A Randomized Controlled Trial of Child-Informed Mediation. *Psychology, Public Policy, and Law*, 19(3), 271-281. doi: 10.1037/a0033274
- Barneloven (1981). *Lov om barn og foreldre*. Hentet 21. februar 2015 fra lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7/KAPITTEL_8-2
- Barneombudet (2012). Barnas stemme stilner i stormen. *Rapport*. Hentet fra: [http://www.r-bup.no/cms/smsmm.nsf/lupgraphics/barnas_stemme_stilner_i-stormen.pdf/\\$file/barnas_stemme_stilner_i-stormen.pdf](http://www.r-bup.no/cms/smsmm.nsf/lupgraphics/barnas_stemme_stilner_i-stormen.pdf/$file/barnas_stemme_stilner_i-stormen.pdf)
- Birnbaum, R. (2009). The Voice of the Child in Separation/Divorce Mediation and Other Alternative Dispute Resolution Processes: A Literature Review. *Department of Justice Canada*, 1- 84. Hentet 2.mars fra <http://www.justice.gc.ca/eng/index.html>
- Beck, P., & Biank, N. (1997). Broadening the Scope of Divorce Mediation to Meet the Needs of Children. *Mediation Quarterly*, 14(3), 179-199. doi: 10.1002/crq.3900140304
- Bell, F., Cashmore, J., Parkinson, P., & Single, J. (2013). Outcomes of Child-Inclusive Mediation. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 27(1), 116-142. doi: 10.1093/lawfam/ebs017
- Bernt, C. (2014). Sakkyndige for barnelovssaker for domstolene (roller og rettssikkerhet). *Tidsskrift for Familierett, arverett og barnevernsrettslige spørsmål*, 3, 1- 36. Hentet

- fra www.reettsdata.no
- Borren, I., & Helland, S. S. (2013). Intervensjoner for å dempe foreldrekonflikt- en kunnskapsoversikt. *Nasjonalt folkehelseinstitutt*, 6, 3-40. Hentet fra: <http://www.fhi.no/artikler/?id=107125>
- Breivik, K., & Olweus, D. (2006). Children of divorce in a Scandinavian welfare state: Are they less affected than US children? *Scandinavian Journal of Psychology*, 47, 61-74. doi: 10.1111/j.1467-9450.2006.00493.x
- Cummings, E. M., & Davies, P. (1996). Emotional security as a regulatory process in normal development and the development of psychopathology. *Development and Psychopathology*, 8, 123-139. doi:10.1017/S0954579400007008
- Cummings, E. M., & Davies, P. T. (2002). Effects of marital conflict on children: recent advances and emerging themes in process-oriented research. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43(1), 31-63. doi: 10.1111/1469-7610.00003
- Cummings, E. M., Schermerhorn, A. C., Davies, P. T., Goeke-Morey, M. C., & Cummings, J. S. (2006). Interparental Discord and Child Adjustment: Prospective Investigations of Emotional Security as an Explanatory Mechanism. *Child Development*, 77(1), 132-152. doi: 10.1111/j.1467-8624.2006.00861.x
- Cummings, M.E., Goeke-Morey, M.C. & Papp, L.M. (2009). Couple Conflict, Children, and Families: It's Not Just You and Me, Babe. I Booth, A., Crouter, A.C., & Clement (Red.), *Couples In Conflict* (s.117- 148). Mahwah: Taylor & Francis
- Dancey, P. C., & Reidy, J. (2011). *Statistics without Maths for Psychology* (5.utg). England: Pearson Education Limited.
- Davies, P. T., & Cummings, E. M. (1994). Marital Conflict and Child Adjustment: An Emotional Security Hypothesis. *Psychological Bulletin*, 116(3), 387-411. doi: 10.1037/0033-2909.116.3.387
- Davies, P. T., Harold, G. T., Goeke-Morey, Marcie, C., & Cummings, E. M. (2002). Child Emotional Security and Interparental Conflict. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 67(3), 1-127. Hentet fra: <http://jstar.org/stable/3181513>
- Ekeland, T-J., & Myklebust, V. (1997). Foreldremekling: et brukarperspektiv. *Høgskulen i Volda*, 7-219. Hentet fra: [Evalueringportalen.no](http://evalueringportalen.no)

- Ekeland, T.-J. (2010). Mekling- en kontekstuell modell. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47(8), 734-742. Hentet fra:
http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=119640&a=3
- Ekeland, T.- J. (2004). *Konflikt og konfliktforståelse hos helse- og sosialarbeidere*. Oslo: Gyldendal Akademiske AS.
- Ekteskapsloven (1991). *Lov om ekteskap*. Hentet 21. februar 2015 fra
https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1991-07-04-47/KAPITTEL_1-5
- El- Sheikh, M., & Harger, J. (2001). Appraisals of Marital Conflict and Children's Adjustment, Health, and Psychological Reactivity. *Development Psychology*, 37(6), 875-885. doi: 10.1037//0012-1649.37.6.875
- Fincham, F. D., Grych, J. H., & Osborne, L. N. (1994). Does Marital Conflict Cause Child Maladjustment? Directions and Challenges for Longitudinal Research. *Journal of Family Psychology*, 8(2), 128-140. doi: 10.1037/0893-3200.8.2.128
- Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven (2006). Hentet fra:
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-12-18-1478>
- FNs barnekonvensjon. *FNs konvensjon om barnets rettigheter* (1989). Revidert versjon mars 2003 med tilleggsprotokoller. Barne- og familiedepartementet. Hentet fra:
regjeringen.no
- Garwood, F. (1990). Children in Conciliation. The Experience of Involving Children in Conciliation. *Family and Conciliation Courts Review*, 28(1), 43-51.
doi: 10.1111/j.174-1617.1990.tb01229.x
- Gentry, D. B. (1997). Including Children in Divorce Mediation and Education: Potential Benefits and Cautions. *Family in Society: The Journal of Contemporary Human Services*, 78(3), 307-315. doi: 10.1606/1044-3894.779
- Goeke-Morey, M.C., Papp, L.M., & Cummings, M.E. (2013). Changes in Marital Conflict and Youths' Responses Across Childhood and Adolescence: A Test of Sensitization. *Dev Psychopathol*, 25(1), 241-251. doi:10.1017/S0954579412000995
- Gollop, M. M., Smith, A. B., & Taylor, N. J. (2000). Children's involvement in custody and access arrangements after parental separation. *Child & Fam. L. Q.*, 12, 383-399.
Hentet fra: <https://www.copyright.com/ccc/basicSearch.do? &operation=go&search>
- Grych, J. H., & Fincham, F. D. (1990). Marital Conflict and Children's Adjustment: A Cognitive-Contextual Framework. *Psychological Bulletin*, 108(2), 267-290. doi: 10.1037/0033-2909.108.2.267

- Gulbrandsen, W. & Tjersland, O. A. (2010a). Mekling ved samlivsbrudd: en oversikt over effektstudier. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47(8), 705- 714.
http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=119194&a=2
- Gulbrandsen, W. & Tjersland, O. A (2010b). Mekling ved samlivsbrudd: en oversikt over modeller og ideologier. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47(8), 692-700. Hentet fra: <http://www.psykologtidsskriftet.no/pdf/2010/692-700.pdf>
- Gulbrandsen, W. (2013). Foreldrekonflikter etter samlivsbrudd: En analyse av samspill og kilder til det fastlåsende. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 50, 538- 551.
Hentet fra: http://psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=323342&a=3
- Hafstad, R. & Øvreeide, Ø. (2011). *Utviklingsstøtte. Foreldrefokusert arbeid med barn*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS
- Helskog, H, G., Lærum, T. K & Myrvik, H. (2011). Fortsatt foreldre (Rev.utg). *Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet*.
- Hetherington, E.M., Stanley-Hagan, M., & Anderson, E.R. (1989). Marital Transitions. A Child's Perspective. *American Psychologist*, 44(2), 303-312. doi: 10.1037/0003-066X.44.2.303
- Hetherington, E. M., & Stanley-Hagan, M. (1999). The Adjustment of Children Divorced Parents: A Risk and Resiliency Perspective. *J. Child Psychol. Psychiat.*, 40(1), 129-140. Hentet fra: http://journals.cambridge.org/abstract_S0021963098003394
- Hetherington, E. M. (2003). Social Support and the Adjustment of Children in Divorced and Remarried Families. *SAGE Publications*, 10(2), 217-236. doi: 10.1177/0907568203010002007
- Jensberg, H., Ådnanes, M., Haugen, G.M.D., Rantalaiho, M., & Husum, L. (2012). Hvordan oppleves meklingsordningen av foreldrene? Resultater fra evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. *Fokus på familien*, 100-124. Oslo: Universitetsforlaget
- Jevne, K. (2001). Samværsfedre- Ansvarsløse lekeonkler eller ordentlige pappaer? I Moxnes, K., Kaul, H., Kvaran, I., & Levin, I. (Red.), *Skilsmisens mange ansikter. Om barns og foreldres erfaringer med skilsmisse* (s.153-165). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Kelly, J. B. (2000). Children's Adjustment in Conflicted Marriage and Divorce: A Decade Review of Research. *J.Am. Acad. Child adolesc. Psychiatry*, (39)8. doi: 10.1097/00004583-200008000-00007
- Kelly, J.B. (2002). Psychological and legal interventions for parents and children in custody and access disputes: current research and practice. *Virginia Journal of Social Policy &*

- the Law*, 10, 129-163. Hentet fra: <https://www.copyright.com/ccc/basicSearch.do?&operation>
- Kelly, J. B. (2003). Changing Perspectives on Children's Adjustment Following Divorce: A View from the United States. *SAGE Publications*, 10(2), 237-254. doi: 10.1177/0907568203010002008
- Koch, K., & Walstad, E. (2005). *Samvær- mellom barn og foreldre som ikke bor sammen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kopperud, E. (2008). *Hva gjør vi med barna? Diskurser om barn og samlivsbrudd i familievernet*. Fokus på familien. Tidsskrift for familiebehandling. Oslo: Universitetsforlaget
- Koss, K. J., George, M. R. W., Davies, P. T., Cicchetti, D., Cummings, E. M., & Sturge-Apple, M. L. (2013). Patterns of Children's Adrenocortical Reactivity to Interparental Conflict and Associations With Child Adjustment: A Growth Mixture Modeling Approach. *Developmental Psychology*, 49(2), 317-326. doi:10.1037/a0028246
- Lansky, D. T., Swift, L. H., Manley, E. E., Elmore, A., & Gerety, C. (1996). The Role of Children in Mediation. *Mediation Quarterly*, 14(2), 147-154. doi: 10.1002/crq.3900140206
- Leon, K. (2003). Risk and Protective Factors in Young Children's Adjustment to Parental Divorce: A Review of the Research. *Family Relations*, 52, 258-270. doi: 10.1111/j.1741-3729.2003.00258.x
- Margulies, S., & Luchow, A. (1992). Litigation, mediation and the psychology of divorce. *The Journal of Psychiatry and Law*, 20, 483-504. Hentet fra: <http://sammargulies.com/2012/03/27/hello-world/>
- McIntosh, J. (2000). Child-Inclusive Divorce Mediation: Report on a Qualitative Research Study. *Mediation Quarterly*, 18(1), 55-69. doi: 10.1002/crq.3890180106
- McIntosh, J. E., Wells, Y. D., & Long, C. M. (2007). Child-focused and child-inclusive Family Law dispute resolution: One year findings from a prospective study of outcomes. *Journal of Family Studies*, 13(1), 8-25. doi: 10.5172/jfs.327.13.1.8
- Moloney, L., & McIntosh, J. (2004). Child-Responsive Practices in Australian Family Law: Past Problems and Future Directions. *Journal of Family Studies*, 10(1), 71-86. doi: 10.5172/jfs.327.10.1.71
- Nilsen, W., Skipstein, A., & Gustavson, K. (2012). *Foreldrekonflikt, samlivsbrudd og meklingsmekling: konsekvenser for barn og unge*. 7-45. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Reifman, A., Villa, L. C., Amans, J. A., Rethinam, V., & Telesca, T. Y. (2001). Children of

- Divorce in the 1990s: A Meta-Analysis. *Journal of Divorce & Remarriage*, 36(1/2). 27-36. doi: 10.1300/J087v36n01_02
- Rhoades, K.A. (2008). Children's Responses to Interparental Conflict. A Meta- Analysis of Their Associations With Child Adjustment. *Child Development*, 79(6), 1942-1956. doi: 10.1111/j.1467-8624.2008.01235.x
- Rogers, K. N. (2004). A Theoretical Review of Risk and Protective Factors Related to Post-Divorce Adjustment in Young Children. *Journal of Divorce & Remarriage*, 40(3/4), 135-147. doi: 10.1300/J087v40n03_09
- Rød, A. P, Ekeland, T. J & Thuen, F. (2008). Barns erfaringer med konfliktfylte samlivsbrudd: Problemforståelse og følelsesmessige reaksjoner. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 45 (5), 555-562. Hentet fra:
http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=45050&a=2
- Sanchez, E. A., & Kibler-Sanchez, S. (2004). Empowering Children in Mediation, An Intervention Model. *Family Court Review*, 42(3), 554-575. Hentet fra:
<http://onlinelibrary.wiley.com/store/>
- Saposnek, D. T. (2004). Working with Children in Mediation. I Folberg, J., Milne, A.L., & Salem, P. (Red.), *Divorce and Family Mediation*. (155-179). New York: Guilford Press
- Sbarra, D.A., & Emery, R. E. (2005). Coparenting Conflict, Nonacceptance, and Depression Among Divorced Adults: Results From a 12-Year Follow-UP Study of Child Custody Mediation Using Multiple Imputation. *American Journal Orthopsychiatry*, 75(1), 63-75. doi: 10.1037/0002-9432.75.1.63
- Schoffer, M. J. (2005). Bringing Children to the Mediation Table: Defining a Child's Best Interest in Divorce Mediation. *Family Court Review*, 43(2), 323-338. doi: 10.1111/j.1744-1617.2005.00032.x
- Schwartz, L.L (1992). Children's Perceptions of Divorce. *The American Journal of Family Therapy*, 20(4). 324-332.
- Siegler, R. Deloache, J. & Eisenberg (2011). *How children develop* (3.utg). New York: Worth Publishers
- Somary, K., & Emery, R. E. (1991). Emotional Anger and Grief in Divorce Mediation. *Mediation Quarterly*, 8(3), 185-197. doi: 10.1002/crq.3900080304
- Statistisk Sentralbyrå (2014). *Mekling for foreldre, 2013*. Hentet fra:
<http://www.ssb.no/meklingfam>

- Størksen, I. (2008). Hva kan barnehagen bidra med til barn som har opplevd samlivsbrudd?
Utdanningsforbundet. Hentet fra:
https://www.utdanningsforbundet.no/PageFiles/120617/0208_storksen.pdf
- Tjersland, O.A. (1992). *Samlivsbrudd og foreldreskap. Meklingsprosessens psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Thuen, F. (2004). *Livet som deltidsforeldre*. Bergen: Fagbokforlaget
- Whiteside, M. F. (1998). The Parental Alliance Following Divorce: An Overview.
Journal of Marital and Family Therapy, 24(1), 3-24. doi: 10.1111/j.1752-0606.1998.tb01060.x
- Ådnanes, M., Haugen, G.M.D., Jensberg, H., Lossius Husum, T., & Rantalaiho, M. (2011a).
Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. Er meklingsordningen tilstrekkelig innrettet mot de vanskelige sakene, opplever foreldrene mekling som nyttig, og er barnets beste en rettesnor for avtalen? *Sintef- Rapport*, 1-176. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/foreldre/mekling.pdf>
- Ådnanes, M., Haugen, G.M.D., Jensberg, H., Lossius Husum, T. & Rantalaiho, M. (2011b).
Hva karakteriserer de vanskelige sakene i foreldremekling? Og er meklingsordningen godt nok tilpasset? Resultater fra evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. *Fokus på familien*, 2,86-113.

Appendiks A

1. Hvem har fylt ut skjemaet?

Mor
Far

2. Inneholdt barnets/barnas budskap noe du ikke hadde tenkt på med hensyn til barneavtalen dere skulle lage?

Ja
Nei

3. Hvis ja, hva handlet dette om?

4. Har involvering av barnet/barna i meklingen hatt innvirkning på bostedsavtalen?

Nei
Ja
Usikker

Her kan du utdype svaret hvis du vil.

5. Har involvering av barnet/barna i meklingen hatt innvirkning på andre deler av barneavtalen?

- Nei
Ja
Usikker

Her kan du utdype svaret hvis du vil.

6. Har involvering av barnet/barna i mekling hatt betydning for ditt samarbeid med den andre forelderen?

- Ja, negativ betydning
Ingen betydning
Ja, positiv betydning

7. Sett i ettertid, var det en god idé å ha med barnet/barna i mekling?

- Nei
Ja
Usikker

8. Hva var avgjørende for din beslutning om å involvere barnet/barna i mekling? (Flere kryss er mulig)

- Barnas/barnets alder
Barnet/barna trengte å snakke med noen utenforstående
Barn har en rett til å få si sin mening i spørsmål som angår dem
Informasjonen fra familievernkantoret motiverte til å ta med barnet/barna
Barnet/barna kan støtte min vurdering av hva som er best for barnet/barna
Barnet/barna ønsket selv å være med
Jeg ble anbefalt av andre enn familievernkantoret å ta barnet/barna med
Jeg hadde hørt om "Barn i mekling" i radio og/eller aviser
Eventuelt annet. Utdyp på baksiden av spørreskjemaet om du ønsker.

9. Hadde du motforestillinger med hensyn til å ta med barna i mekling?

Ja
 Nei

10. Hvis ja, hva handlet dette om?

- Barnets/barnas alder
- Barnet/barna hadde ikke behov for å snakke med mekler
- Jeg var redd for å belaste barnet/barna mer enn nødvendig
- Jeg tenkte at det å ta med barnet/barna ikke ville få noen betydning for barneavtalen
- Barnet/barna har ikke forutsetninger for å kunne vurdere hva som er til eget beste
- Jeg var redd for at den andre forelderen skulle manipulere barnet/barna
- Jeg ble frarådet av andre å ta med barnet/barna
- Eventuelt annet.

Utdyp svaret hvis du ønsker.

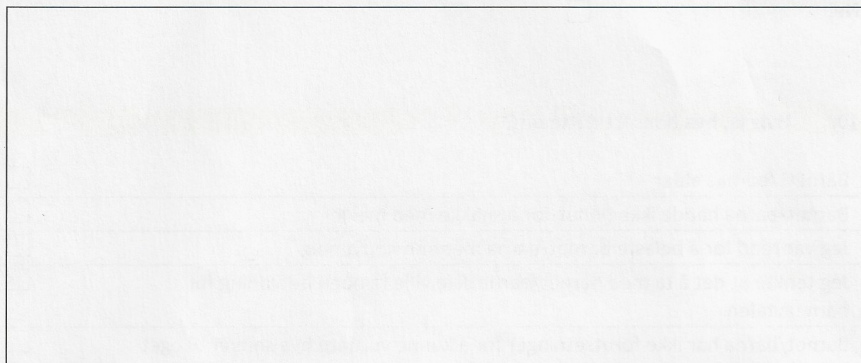
11. Hvordan vurderer du konfliktnivået mellom dere foreldre?

Ikke Konflikt Svært høyt konfliktnivå

12. I hvor stor grad vil du anbefale andre foreldre å ta med barnet/barna i mekling?

I liten Grad I stor grad

13. Har du noen råd om involvering av barn i meklingsprosessen til andre foreldre eller til meklere som skal gjennomføre mekling? Bruk eventuelt baksiden av arket.

Tusen takk for at du svarte på spørsmålene!

Forskning "Barn i mekling"
 Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU-Nord)
 Universitetet i Tromsø

Mekler	
År	
Nr.	

Fylles ut av mekler etter første meklingstid

1. Type mekling

- Ekteskapsmekling
- Samboermekling
- Barnelovsmekling

2. Barnet/barna i denne meklingen? (kjønn og alder)

Barn A:	Gutt ☐	Barn C:	Gutt ☐
	Jente ☐		Jente ☐
	Alder: _____		Alder: _____
Barn B:	Gutt ☐	Barn D:	Gutt ☐
	Jente ☐		Jente ☐
	Alder: _____		Alder: _____

3. Barnets/barnas budskap til foreldrene:

4. Barneavtalen:

Bosted:

Samvær:

Høytider:

Ferier:

Praktiske forhold:

Samarbeid:

Annet:

5. Var noe av det som ble bestemt i samsvar med barnets/barnas budskap?

Hvis ja, beskriv:

6. I hvor stor grad er foreldrene enige om sentrale spørsmål i barneavtalen?

Sett en loddrett strek på linja for det som passer.

Helt
Uenig

Helt
enig

7. Skal det være evaluering etter 6 måneder?

Ja
 Nei

Eventuell avtale om flere meklingstimer: _____

8. Hvordan vurderer du som mekler konfliktnivået mellom foreldrene?

Ikke Konflik Svært høyt konfliktnivå

9. Andre betydningsfulle forhold ved saken.

Rusproblematikk
 Voldsproblematikk
 Psykiatri
 Omsorgssvikt
 Meldt til barnevernet
 Annet: Hva? _____

Kommentar:

Takk for at du fylte ut skjemaet!

Forskning "Barn i mekling"
 Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU-Nord)
 Universitetet i Tromsø

Mekler	
År	
Nr.	

Fylles ut av mekler etter evalueringsmøtet (et halvt år etter meklingen)

1. Barnets/barnas budskap til foreldrene.

2. Barneavtalen:

Bosted:

Samvær:

Høytider:

Ferier:

Praktiske forhold:

Samarbeid:

Annet:

3. Eventuell avtale om flere meklingstimer:

4. Hvordan vurderer du som mekler konfliktnivået mellom foreldrene?

Sett en loddrett strek på linja for det som passer.

Ikke
konflikt

Svært høyt
konfliktnivå

5. Andre betydningsfulle forhold ved saken.

- Rusproblematikk
- Voldsproblematikk
- Psykatri
- Omsorgssvikt
- Meldt til barnevernet
- Annet: Hva?

Kommentar:

Takk for at du fylte ut skjemaet!